

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І ПЕРЕКЛАДУ**

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ С.І. Сидоренко
«_____» _____ 2020 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР

**ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «ГЕРМАНСЬКІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ
(ПЕРЕКЛАД ВКЛЮЧНО), ПЕРША – АНГЛІЙСЬКА»**

**Тема: *ВІДТВОРЕННЯ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У НАУКОВО-ПОПУЛЯРНІЙ
ЛІТЕРАТУРІ (НА МАТЕРІАЛІ КНИГИ СІДДХАРТХИ МУКЕРДЖИ «ІМПЕРАТОР
УСІХ ХВОРОБ: БІОГРАФІЯ РАКУ»*)**

Виконавець: студентка групи ФЛ-201«М» ПУШИНА ВІКТОРІЯ ОЛЕГІВНА

Керівник: канд. філол. наук, доцент СІТКО АЛЛА ВАСИЛІВНА

Нормоконтролер: _____ (Кондратенко Юлія Вікторівна)

Київ 2020

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1. Походження та термінотворення англійської медичної термінології	9
1.1. Історія походження і становлення медичної термінології.....	9
1.2. Семантичний спосіб термінотворення англійської медичної термінології.....	13
1.3. Синонімія в сучасній англійській медичній термінології	17
1.4. Аббревіатури та скорочення в медичному тексті.....	20
Розділ 2. Методологія дослідження, методи перекладу та проблеми перекладу медичних текстів	32
2.1. Методи перекладу наукових текстів.....	32
2.2. Методи дослідження та обґрунтування вибору матеріалів роботи.....	35
2.3. Методика аналізу медичної термінології у науково-популярній літературі	36
2.4 . Проблеми перекладу текстів медичного спрямування та клінічних досліджень	37
Розділ 3. Аналіз перекладу англійських медичних термінів латинського та давньогрецького походження та скорочень у науково-популярній літературі	51
3.1. Особливості відтворення термінів латинського походження.....	51
3.2. Особливості перекладу медичної термінології давньогрецького походження.....	58
3.3. Переклад аббревіатур та скорочень у науково-популярній медичній літературі.....	63
Висновки	68
Список використаних джерел	74
Додатки	82
Додаток А.....	83
Додаток Б.....	84

Додаток В.....	85
Додаток Г.....	86
Додаток Д.....	87
Додаток Е.....	88

ВСТУП

Переклад наукових медичних статей вважається одним з найскладніших і важливих серед науково-технічних перекладів. Кожен день наукові журнали публікують сотні робіт з медицини, тому потреба в медичних перекладачах постійно зростає. Завдяки їм лікарі з різних країн можуть дізнаватися про нові дослідження, відкриття та методи лікування пацієнтів.

Медичний переклад-одна з найбільш складних гілок перекладу, що вимагає поєднання кваліфікацій: людина, що перекладає тексти, повинен не тільки працювати з набором слів, він зобов'язаний чітко представляти медичну сторону справи, а саме – за сукупністю слів бачити предмет перекладу.

Сучасна медична термінологія представлена складною системою, сукупністю медичних і парамедичних термінів, що склалися в результаті багатовікового розвитку світового лікування і медичної науки, яка і донині розвивається динамічно. В останні десятиліття XX і початку XXI ст. в медичній сфері відбувається одночасний процес об'єднання дисциплін, які існували окремо.

Першочергова вимога до результатів праці перекладача – повнота і точність, відсутність спотворень і пропусків, навіть самих мінімальних; вільний також не допускається. Безумовно, що величезною рідкістю є людина, що має філологічну та медичну освіту; природно і те, що практикуючі лікарі зазвичай не володіють професійно іноземною мовою на тому рівні, щоб мати можливість перекладати тексти такої тематики. Важливо, щоби перекладач був не просто готовий перекласти медичний текст, але і довести свою думку та перекладацьке бачення, оскільки такий переклад проходить кілька етапів затвердження, і фахівець може попросити пояснити той чи інший вибір, або взагалі змінити варіант перекладу.

Ключовими завданнями науково-популярної літератури є не тільки подання сучасної наукової інформації, обґрунтування її достовірності, а й привернення увагу нефахівців до актуальних проблем тієї чи іншої науки. Науково-популярний підстиль характеризується за такими ознаками:

- інформація подається вибірково, не в повному обсязі і не має детальної аргументації;
- текст містить образність та емоційність;
- перевага надається загальнонауковій термінології;
- вузькоспеціалізована лексика вживається рідко, або подається з розшифровкою та поясненням;
- найбільшого поширення набувають прості речення неускладненої будови, які роблять виклад легшим для сприймання, доступнішим [27, с. 112].

Термінами можуть бути слова, уживані майже винятково в рамках даного стилю, а також і спеціальні значення загальнонародних слів. Такі, наприклад, лексичні одиниці, як *“endoscopy”*, *“laparoscopy”*, *“electrocautery”*, *“endocrinology”* і т.п., широко вживані в текстах медичного напрямку і рідко зустрічаються за межами медичних текстів. У той же час у цих текстах виступають як терміни й такі слова, як *“consultant”*, *“dead”*, *“degeneracy”*, *“ripple”*, *“drug”*, *“monitor”* та ін., що мають відомі загальновживані значення [25, с. 116]. Терміни повинні забезпечувати чітку й точну вказівку на реальні об'єкти і явища, установлювати однозначне розуміння фахівцями переданої інформації. Тому до цього типу слів ставляться особливі вимоги.

У сучасному світі також дуже важливими є клінічні дослідження нових медичних препаратів, а через поточну ситуацію із пандемією, такі дослідження проходять дуже часто. Присутність перекладача на них є обов'язковою і такий вид перекладу також має свої особливості, оскільки виконується окремо для науковців, пацієнтів та органів місцевої влади, що дають на них дозвіл. Науково-популярна література необхідна сучасному населенню, оскільки здатна пробудити інтерес до медицини в цілому та допомогти краще розбиратися у питаннях, з якими люди стикаються кожен день.

Актуальність теми зумовлена великою кількістю сучасних науково-популярних книг, високою потребою у точному літературному перекладі українською мовою. В реаліях сьогоdnішнього світу, що характеризується

підвищеним інтересом до здорового способу життя та безпеки власної життєдіяльності, люди звертають увагу на науково-популярні книги про медицину, відповідно виникає великий попит на адекватний і зрозумілий переклад такої літератури. Крім того у роботі проаналізовано переклади клінічних досліджень, які також є надзвичайно актуальними у сучасному світі через всесвітню пандемію.

Мета виконання дипломної роботи: дослідити медичну термінологію в науково-популярній літературі та визначити способи її відтворення в українському перекладі, проаналізувати особливості перекладу сучасних медичних текстів з англійської на українську мову.

Для досягнення поставленої мети у дипломній роботі передбачається вирішення таких **завдань**:

1. Дослідити походження англійської медичної термінології з точки зору історії мови;
2. Охарактеризувати англійську медичну термінологію та способи терміноутворення;
3. Дослідити синонімію в англійській медичній термінології як проблему перекладу;
4. Проаналізувати медичні терміни латинського, давньогрецького та грецького походження;
5. Визначити та описати застосування використаних перекладацьких трансформацій під час перекладу книги Сіддхартхи Мукерджи «Імператор усіх хвороб: Біографія раку»
6. Визначити складнощі перекладу медичної термінології.

Об'єктом дослідження є медична термінологія у науково-популярній літературі.

Предмет дослідження – етимологічні особливості медичної термінології в науково-популярній літературі та способи перекладу такої термінології.

Матеріалом дослідження є приклади перекладу медичних термінів латинського та давньогрецького походження, скорочень та аббревіатур з книги Сіддгартхи Мукерджи “The Emperor of all maladies. A biography of cancer” та її

українського перекладу, виконаного Олегом Королем, а також сучасних медичних досліджень.

У дослідженні була застосована **комплексна методика**. Був використаний дефінітивний метод, що слугував для знаходження основних способів перекладу медичної термінології в текстах медичного напрямку; тезаурусний метод – для виявлення, з одного боку, універсальних, з іншого – етноспецифічних елементів семантики термінології; а також метод кількісних підрахунків. При порівнянні англійського тексту та його українського перекладу було використано зіставний метод.

Незважаючи на наявну велику кількість проведених досліджень у сфері медичного перекладу, **наукова новизна отриманих результатів** полягає у аналізі етимологічного походження медичної термінології для визначення її способів перекладу у науково-популярній літературі, а також аналіз сучасного процесу перекладу клінічних досліджень.

Практичне значення отриманих результатів: результати можуть бути використані для розгляду термінологічних систем інших галузей людської діяльності, під час укладення словників медичних термінів, на заняттях з перекладознавства і практики перекладу галузевої літератури у вищих навчальних закладах.

Апробація результатів дослідження. Результати досліджень, що включені до дипломної роботи, були оприлюднені III Міжнародній науково-практичній онлайн-конференції “Priority directions of science and technology development”, що відбулася 22-24 листопада 2020 року у м. Київ, Україна.

Публікації. Результати даного дослідження опубліковані в збірнику матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна філологія: тенденції та пріоритети розвитку»: Пушина В. Особливості відтворення медичної термінології в українському перекладі. *Сучасна філологія: тенденції та пріоритети розвитку мови та літератури*: Матеріали міжнародної науково-

практичної конференції, 22-23 травня. Одеса: Центр філологічних досліджень, 2020. С. 87-90.

РОЗДІЛ 1

Походження та термінотворення англійської медичної термінології

1.1. Історія походження і становлення медичної термінології

Розвиток медичної термінології збігається з розвитком медицини як науки. Це найдавніша термінологія, за допомогою якої можна простежити шляхи її формування, розвитку та вдосконалення. Історія медицини поділяється на конкретні періоди, тому можна виокремити наступні етапи становлення англійської медичної термінології: грецький період, арабський період, латинський період, національний період та англійський період [23, с. 47].

Грецький період розпочався з найперших письмових згадки про медичну справу у «Збірці Гіппократа» (“Corpus Hippocraticum”), що дотуються приблизно V-IV століттям до нашої ери. Всі назви, поняття та явища описані тільки грецькою і не містять запозичень з інших іноземних мов. З цієї збірки до нас дійшли такі відомі медичні терміни як: «*бронхи*» (“*βρόγχος*”), «*кома*» (“*κῶμα*”), «*холера*» (“*χολήρῥεω*”), «*епідемія*» (“*ἐπιδημία*”) [99]. Аристотель значно розширив та розвинув термінологію, латинізувавши та уточнивши значення певних слів. Наприклад, др.-грец. “*μῆνις*” → лат. “*meninx*” («*оболонка*») стало означати «*мозкова оболонка*» [86]. Грецька довго вважалася мовою медицини, і перекладацькі латинські лакуни заповнювалися грецькими термінами. У роботі Цельса виникла проблема при перекладі грецьких термінів, які не мали прямого латинського відповідника, тому виникла ідея транслітерувати грецькі слова. Багато термінів в англійській мові з’явилися через латинську. Наприклад гр. “*μανία*” → лат. “*mania*” → англ. “*mania*”, гр. “*δίαιτα*” → лат. “*diaeta*” → англ. “*diet*” [87]. Деякі терміни зазнали трансформації за граматичними правилами латини і перейшли в англійську мову без змін: гр. “*πυλωρός*” → лат. “*pylorus*” → англ. “*pylorus*”, гр. “*βραχίων*” → лат. “*brachium*” → англ. “*brachium*” [99]. Інші терміни перекладені описовим методом: лат. “*dentes canini*” → англ. “*dents canine*” від гр. “*kynodontes*” (зуби собаки) та лат. “*caecum*” → англ. “*caecum*” від гр. “*typhlon*” (сліпий) [99]. Хвороби та симптоми

хвороб у більшості випадків не походять з латинської мови. Іноді через латинізацію деякі терміни змінювали форму запозиченої одиниці: замість грецьких закінчень “-ος”, “-ου” вживалися латинські закінчення “-us”, “-um”, наприклад, “*πυλωρος*” – “*pylorus*”, “*οινοφαγος*” – “*oesophagus*”, “*κρανιον*” – “*cranium*”, “*βραχιων*” – “*brachium*”; інші грецькі запозичення з’являлися в латинській не зазнаючи морфологічних модифікацій: “*χωμα*” – “*coma*”, “*αναλυσις*” – “*analysis*” [99]. У VIII-IX ст. народно-розмовна латинська мова стала «мертвою», і народи, що починали говорити національними європейськими мовами, як-от: французькою, італійською, іспанською, перестали розуміти латину. Основою для формування таких мов до IX ст. залишалася народна латинь [24, с. 68].

Арабський період бере свій початок приблизно з VII ст.. У період середньовіччя саме ця мова стає однією з найрозповсюдженіших та значимих у всьому світі. Арабською спілкуються у країнах Близького і Середнього Сходу, Північної Африки і на Піренейському півострові. Носії арабської мови змогли зберегти досягнення та спадщину давніх греків та римлян, а також і розвинути їх по-своєму [37, с. 91]. Багато робіт медичної тематики створені саме арабською мовою, серед них «Канон лікарської науки» Ібн-Сіна, який пізніше перекладали латиною та перевидали близько 30 разів. Важливо мати на увазі, що східні народи широко користуються метафорами у своїх творах, тому, за теорією, деякі медичні терміни виникли і залишилися в мову саме завдяки метонімічному переносу. Наприклад, анатомічні терміни “*dura mater*” (тверда мозкова оболонка) та “*pia mater*” (м’яка мозкова оболонка) у греків мали відповідні значення “*mēninx sklēra*” та “*mēninx leptē*” [87]. Однак носії арабської мови перекладали анатомічний термін на свій манер, де дослівний переклад слова “*mater*” – це «мати (захисниця) мозку» [87]. Арабські лікарі використовували велику кількість лікарських рослинних компонентів, які розвинули медичну мову, додавши нових термінів, в результаті створивши окрему медичну галузь – фармацевтики, тобто аптечної справи. В англійському медичному вокабулярі незмінними залишилися такі арабські слова: “*alcohol*” – «алкоголь», “*alkali*” – «луг», “*elixir*” – «еліксир», “*camphor*” – «камфора», “*myrrh*” – «ароматична смола мирра», “*syrup*” – «сірон», “*tartar*” – «винний камінь», “*senna*”

– «сена», “saffron” – «шафран», “natron” – «вуглекислий натрій», «сода» та інші [87]. Що стосується анатомічної термінології, то в цьому випадку збереглося лише одно слово арабського походження “*nucha*”, яке зараз використовується медичними спеціалістами як «задня сторона ший». Воно згадувалося у «Каноні...» Ібн-Сіна, де вживалося саме у значенні «*спинний мозок*», а сьогоденнє значення термін Ібн-Сін використовував з іншим терміном. Вірогідно, така плутанина понять виникла через помилку перекладача Герарда [37, с. 72]. З латинського варіанту «Канону...» медична термінологія взяла також такі слова: “*albugineum*” – «білковий», “*ileum*” – «*клубова кишка*». При помилковому перекладі з арабської на латину виник ще один неологізм “*retina*”, що вперше з’явився в тексті «Канону...». Класична латинська мова такого слова не містила; воно фонологічно схоже на грецьке “*rhētinē*” – «*камідь*» і жодним чином не пов’язано з анатомією. В оригіналі слово “*retina*” арабською означало “*rescheth*”. Його помилкова відповідність зі словом “*rete*” – «*мережа*» стало причиною виникнення нового терміну “*retina*” – «*сітківка*». Дивна з анатомічної точки зору назва латеральної підшкірної вени руки “*vena cephalica* – «*головна вена*», скоріш за все, також з’явилася через помилку перекладача. Арабською мовою вживався термін “*al kifal*” – «*зовнішній*», а перекладач переклав його за аналогією з грецьким “*kephalē*”, що означає «*голова*» [87].

У часи Відродження розпочинається латинський період медичної термінології. Арабська медицина ставала слабкішою, однак європейська зіткнулася зі складнощами розвитку через термінологічні проблеми: медичний вокабуляр складався з латинізованих арабізмів, гебраїзмів (давньоєврейських слів), арабізованих грецизмів, неправильних калькувань, часто не вірно зрозумілих та трактованих перекладачами. Грецькі та арабські медичні роботи знову пишуться чистою латинською мовою [37, с. 92]. Таким чином, у Ренесанс формується нова латина, що визнається як міжнародна мова науки. Значний внесок в анатомічну термінологію латиною вніс Андреас Везалій, який вважається прабатьком сучасної анатомії. Спираючись на термінологію, введе створену Цельсом, він уніфікував анатомічну лексику, вилучив майже всі середньовічні варваризми. В цей же час він зменшив використання і грецьких слів. Однак, таке рішення понесло за собою і

певні негативні наслідки, оскільки короткі грецькі терміни він в результаті замінив на описові латинські терміни. Іноді траплялися випадки, коли Везалій користувався термінами Цельса для абсолютно іншого анатомічного елемента. Латиною користувалися на рівні з власними національними мовами у кожній європейській країні [69, с. 102]. Однак у XIX ст. ситуація стає інакшою. Європейські мови використовуються для усного і письмового наукового спілкування, а латина вживається лише з номінативною метою, тобто називає предмети вивчення та дослідження для медико-біологічних класифікацій.

Разом із запозиченими термінами з вокабуляру класичних мов, стали виникати неокласичні терміни, саме неогрецизми та неолатинізми. Це слова, які створили конкретні вчені на основі лексичного і словотвірного матеріалу класичних мов [22, с. 54]. Додаток А містить таблицю з неокласичними термінами і встановленими авторами. Такі слова створювалися кількома способами: на основі латини оформлювалися відповідно до національної мови. Завдяки греко-латинському походженню такі слова швидко закріплювалися у різноманітних національних мовах, підлаштовуючись під їхні фотентичні та морфологічні системи та правила і перетворюючись у так звані інтернаціоналізми, тобто міжнародні назви.

Наприклад, латинський термін “*nervus musculocutaneus*” та “*ulcus ventriculi*” дещо змінився потрапивши в англійську: тепер у ньому інший порядок слів “*musculocutaneous nerve*” та “*gastric ulcer*” [99]. В німецькій мові також відбулася термінологічна адаптація “*Coronararterien*” замість “*arteriae coronariae*” або ж вживається прямий перекладацький відповідник терміна “*Magengeschwür*” замість “*ulcus ventriculi*” [99]. Розвиток національної медичної термінології відбувся саме завдяки тому, що широкий спектр медичних термінів було необхідно стандартизувати.

Під час розвитку такої термінології розпочалося і розширення англійської терміносистеми. Незважаючи на те, що спочатку міжнародна медична лексика походила з грецької та латини, досить швидко і впевнено їх місце зайняли європейські мови, першою з яких була французька, пізніше такою стала і англійська. Це почало відбуватися з початку XX століття, коли англійська розповсюджувалася

як міжнародна мова спілкування. Майже усі сучасні конференції, виступи, публікації та наукові роботи пишуться та відбуваються англійською мовою. Тепер наукова спільнота використовує цю мову як міжнародну. Наприклад, такі медичні терміни, як *“shunt”*, *“bypass”*, *“screen”*, *“hospice”*, *“drugstore”*, *“nurse”*, *“healer”*, *“tray”*, *“check up”*, *“inlay”*, *“flapping”* та ін. запозичені з англійської вже живаються в багатьох європейських мовах практично без змін [49, с. 112]. Причин для цього існує декілька: Велика Британія мала колонії в усіх частинах світу; англійська мова є державною мовою в багатьох країнах. В результаті розвинулася не тільки англійська медична термінологія, але й цілі національні системи термінів. На сьогодні в медицині переважає англійська мова як міжнародна. Авторитетні наукові видання друкуються англійською мовою, медичні конференції проходять цією мовою також. Тому можна припустити, що зараз настає новий етап періодизації медичних мов – етап англійської медичної термінології.

1.2. Семантичний спосіб термінотворення англійської медичної термінології

Термінологічні системи різних мов поповнюються кількома способами. У даному випадку розглянемо англійську медичну термінологію та семантичний спосіб термінотворення. Сюди входить запозичення термінів з інших наук, мов, перетворення загальноживаного слова на термін, метафоричні та метонімічні перенесення [3, с. 11].

Найчастіше мова зазнає лексичних та семантичних змін. Вони можуть траплятися з лінгвістичних, історичних та соціально-політичних причин. Вони також можуть виникати і через вплив іноземних мов та різноманітних діалектів. Одним з видів семантичних змін є генералізація, також відома як розширення значення слова. Найчастіше воно відбувається в результаті перенесення назви на функцію, яка властива обом об'єктам [11, с. 24].

Наприклад, *“doctor”* означало «вчитель», від лат. *“docere”* – «вчити». На сьогодні вживання такого слова в медичному контексті є звичайним, але це значення поступово входило в мову саме завдяки тому, що люди асоціювали лікаря з освіченою людиною.

Протилежним процесом є звуження значення слова. Далі наводимо класифікацію семантичних звужень за дослідженнями Ю.В. Сложенікіної та І.Д. Павлової:

1. Локалізація [26, с. 72].

Локалізація відбувається у результаті мовного посередництва через використання мови міжнаціонального спілкування. Приклад такої локалізації у медичній літературі: “acrodysplasia” (акродісплазія) – “craniodysplasia” (краніодісплазія). Обидва терміни є синонімами. Друга частина цих слів “-dysplasia” означає «аномалія розвитку». Частина терміну “acrodysplasia” “acro-“ походить від грец. “akros” «крайній», «найвіддаленіший», «високий» [80, с. 23]. У медичних термінах це складова частина композитів означає: а) «той, що відноситься до кінцівок, до дистальних відділів органів, частин тіла»; б) «той, що відноситься до верхівки», «верхній». Очевидно, термін ніяк не співвідноситься з конкретною анатомічною номенклатурою, не входить до жодної предметної галузі [80, с. 26]. І навпаки, терміноелемент “cranio-“ – від грец. “kranion”, лат. “cranium” – «череп». “Craniodysplasia” – загальна назва аномалій розвитку черепа. Такі терміни перекладаються українською еквівалентним українським відповідником.

2. Уточнення часу [26, с. 74].

Цей термін ґрунтується на вказівці певного періоду, у який відбувається медичний процес. Наприклад, “Parrot's atrophy” (атрофія Парро) – “Parrot's atrophy of newborn” (Парро атрофія новонародженого). Термін позначає непропорційну карликовість при хондродистрофії плода. У цьому випадку мова йде про патологію, що виникла у внутрішньоутробний період розвитку плоду, тобто вказівка на конкретний час [26, с. 74]. Термін може перекладатися транскрибуванням, а елемент, що відповідає за період – еквівалентним українським словом.

3. Уточнення якості.

Такі терміни позначають властивість медичного явища. Наприклад, “pemphigus” (пемфігус, пухирчатка) – “pemphigus vulgaris” (пухирчатка звичайна). Пухирчатка – важке захворювання, пов'язане з утворенням пухирів на шкірі і слизових оболонках, які розвиваються через виникнення хворобливих ерозій.

Термін із елементом уточнення явища перекладається еквівалентним словом, без нього – транскрибуванням.

4. Уточнення кількості.

Такий термін позначає кількісну характеристику медичного явища. Наприклад, “bilirubinemie” (білірубінемія) – “hyperbilirubinemie” (гіпербілірубінемія). На семантику перевищення норми вказує грецький терміноелемент “hyper-“ [26, с. 75]. Перекладається транскрибуванням.

5. Уточнення процесу.

Такий термін дає вказівку на процесуальну сему. Наприклад, “bacteriology” (бактеріологія) – “clinical bacteriology” (медична [клінічна] бактеріологія). Медична (клінічна) бактеріологія вивчає біологію хвороботворних бактерій, методи їх визначення, реакцію імунітету людини на них, розробляє специфічні засоби запобігання і лікування інфекційних хвороб. Термін перекладається еквівалентним українським словом, або транскрибуванням.

6. Уточнення об'єкта.

Такий термін може містити просторову сему, або об'єктну. Наприклад, “medical record” (амбулаторна карта хворого) – у медичній термінології вживається термін “individual medical record” (індивідуальна карта медичного хворого). Амбулаторний – тобто такий, що лікується амбулаторно (від лат. “ambulare” – «ходити»). Це вид лікування, що проводиться на дому або при відвідуванні самими хворими лікувального закладу. У першому слові міститься просторове значення. У другому – до цієї семантичної частки додалася об'єктна: пацієнт. Перекладається як і у попередніх випадках.

7. Уточнення суб'єкта.

Такий термін може містити сему автора об'єкта, про якого йде мова. Наприклад, “albuminometer” (альбумінометр) – “Esbach's albuminometer” (альбумінометр Есбаха). Це спеціальний медичний прилад, що призначається для кількісного визначення білка в сечі. Термін конкретизує автора винаходу Г.Х. Есбаха, французького лікаря [26, с. 79]. Перекладається транскрибуванням.

Досить продуктивним семантичним способом утворення термінів у системі медичної термінології є метафоричне перенесення значення. Головна функція термінів, утворених метафоричним переносом – функція називання нових предметів, процесів, явищ, тобто номінативна. Розглянемо приклади:

- *bowel wall* – кишкова стінка [38, с. 15];
- *interlobular septum of the liver* – междолькова перегородка печінки [38, с. 46];
- *pyramid of medulla oblongata* – піраміда довгастого мозку [38, с. 104];
- *hairy tongue* – волохатий язик [38, с. 37];
- *heart murmur* – серцевий шум [38, с. 39];
- *tail of the pancreas* – хвіст підшлункової залози [38, с. 209];
- *strawberry tongue* – малиновий язик [38, с. 153];
- *butterfly vertebra* – розщеплений хребець (зазвичай має форму метелика) [38, с. 17];
- *barrel chest* – бочкоподібна грудна клітка [38, с. 13];
- *wallet stomach* – мішкоподібний шлунок [38, с. 301].

Якщо метафоризація ґрунтується на порівнянні або наведенні аналогії будь-яких предметів, явищ, властивостей між собою не пов'язаних і незалежних один від одного, то процес метонімії полягає у перенесенні за суміжністю. При цьому увага зосереджується на частині елементу, що може позначати або замінювати ціле. При метонімії терміни створюються як результат зсуву значення на основі просторової або причинної суміжності понять. Вважається, що метафоризація більш продуктивна в сфері конкретної лексики, а метонімічне перенесення, пов'язане зі звуженням значення, частіше зустрічається в абстрактній лексиці.

Метонімізація в англійській медичній термінології менш продуктивна, ніж метафоризація. Розглянемо приклади:

- *brandy nose* – ринофіма, «винний ніс» [38, с. 17];
- *butter teeth* – два верхніх середніх різця [38, с. 38];
- *hay fever* – сінна лихоманка [38, с. 37];

- *hospital fever* – висипний тиф [38, с. 39];
- *swamp itch* – анкілостомідоз шкіри [38, с. 159];
- *flood typhus* – японська річкова лихоманка [38, с. 21];
- *war dropsy* – ліментарна дистрофія, голодний набряк [38, с. 305].

Медична термінологічна система збагачується завдяки семантичному способу утворення. Це прослідковується на прикладах метафоричного перенесення значення, однак загалом такий спосіб утворення не вважається переважним при утворенні англомовних медичних термінів.

1.3. Синонімія в сучасній англійській медичній термінології

Певний час синонімія відкидалася як явище термінології, оскільки однією з характеристик терміну є власне відсутність синонімів [4, с. 15]. Однак, синоніми трапляються у термінології і співвідносяться з одним і тим же явищем, поняттям або об'єктом та характеризують однакові властивості. В результаті, таке явище певні дослідники визначають як термінологічна дублетність [21, с. 108]. Ці синоніми зазвичай позбавлені будь-яких стилістичних функцій.

Основним фактором виникнення дублетів в термінології часто стають різні джерела формування термінів. Термінологічним синонімам властива повна взаємозамінність, внаслідок чого терміни-синоніми необхідно розглядати як абсолютно ідентичні за значенням в будь-якому контексті [15, с. 121].

Важливо зазначити, що окремі медичні терміни мають велику кількість синонімів; наприклад, слово «пухлина» в англійській мові виражається такими способами:

- *tumour,*
- *mass,*
- *growth,*
- *swelling,*
- *neoplasm,*
- *formation,*
- *blastoma,*

- *cancer* [90].

Крім того, слово «хвороба» також виражається великою кількістю синонімічних термінів:

- *disease*,
- *illness*,
- *sickness*,
- *ailment*,
- *disorder*,
- *trouble*,
- *distress*,
- *disturbance* [90].

Поширення синонімів у межах однієї терміносистеми може бути результатом таких позамовних причин:

1) конкретна область знань розвивається в певний період у кількох державах, протягом цього процесу відбувається взаємообмін інформацією і, відповідно, термінологією [29, с. 201];

2) з метою надання назви для нових предметів, явищ чи понять, автори наукових робіт часто створюють власний термін [32, с. 187];

3) зі зміною підходу чи методу вивчення явищ і понять можуть виникати різні особливості певного поняття. Для його підкреслення виникає новий термін. Таким чином, фрагмент загальної кількості термінів-синонімів носить індивідуальний характер [32, с. 187].

Для прикладу продемонструємо синонімічний ряд, що складається з різних типів термінів в англійській медичній мові:

- *virus hepatitis* – вірусний гепатит [90];
- *Anticteric hepatitis* – безжовтяничний вірусний гепатит [90];
- *Hepatitis A* – гепатит А [90];
- *Botkin's disease* – хвороба Боткіна [90];
- *Icterus* – жовтяниця [90];

- *Viral jaundice* – вірусна жовтяниця [90];
- *Infectious hepatitis* – інфекційний гепатит [90];
- *Epidemic hepatitis* – епідемічний гепатит [90].

З вищенаведених наочних прикладів помітно, що терміну «гепатит» в англійській мові відповідають лексеми “*jaundice*”, “*icterus*”, “*hepatitis*”. Крім цього, такі синоніми виникли в результаті синхронного функціонування двох різновидів позначення поняття в медичній термінології – повного і короткого. У такому випадку коротка форма може створюватися або за допомогою лексичного скорочення термінологічного словосполучення, або шляхом заміни словосполучення однослівним позначенням [1, с. 40].

Такий спосіб є нормою в термінології для створення синонімів у науковій мові [9, с. 62]. Сюди відносяться також і випадки незалежного паралельного функціонування повної форми назви та її аббревіатурних різновидів, наприклад:

- *ECG (electrocardiogram)* – *ЕКГ (электрокардиограма)* [39, с. 110];
- *CBC (complete blood count)* – повний аналіз крові (клінічний аналіз крові) [39, с. 83];
- *CNS (central nervous system)* – центральна нервова система [39, с. 87];
- *BP (blood pressure)* – кров'яний тиск [39, с. 70];
- *ENT (otolaringology)* – отоларингологія [39, с. 112];
- *DDX (differential diagnosis)* – диференціальна діагностика [39, с. 91];
- *ICU (intensive care unit)* – відділення інтенсивної терапії [39, с. 120];
- *Wt (weight)* – вага [39, с. 198].

Фактором виникнення термінологічних синонімів є також випадки створення так званих термінів-епонімів, утворених на основі систематизуючих ознак поняття, наприклад:

- *шизофренія* – *schizophrenia* – *Blaler's disease* – *dementia praecox*;
- *хвороба Паркінсона* – *Parkinson's disease* – *shaking palsy*;
- *гістіоцитозіс Х* / *еозіонафільна гранульома кісток* / *хвороба Хенда-Шюллера-Крісчен* – *Hend-Scyuller-Krischen disease* – *histiocytosis X*;

- *нефрит Масугі – Masugi nephritis – nephrotoxic nephritis;*
- *ценкерівський некроз, дегенерація Ценкера – Zenker's necrosis;*
- *жировий некроз, адіонекроз – Balser's fat necrosis - fat / fatty necrosis*

[90].

Таким чином, в англійській медичній терміносистемі головним чином реалізується семантична синонімія з властивими їй функціями заміни, зокрема, запозиченого терміна на усталений термін або повний варіант найменування на короткий термін; і функціями уточнення – аббревіатура і співвіднесені з нею терміни-словосполучення, терміни-епоніми і терміни, утворені за допомогою відбору класифікаційної ознаки поняття.

1.4. Аббревіатури та скорочення в медичному тексті

Аббревіатури та скорочення містять в собі численні граматичні особливості. Медична наукова література розрахована не тільки на носіїв мови, а й на тих, хто володіє широкими екстралінгвістичними знаннями. Оскільки для англійської мови характерні компресія, економія мовних засобів, спрощення граматики, в результаті виникає розвинена система аббревіатур та широкі перспективи її розвитку у подальшому. З одного боку, це можливість продуктивного створення все більшої кількості аббревіатур та адаптацій до системи мови, з іншої – причина виникнення певних нових складнощів, серед яких і проблема перекладу. Точність аббревіатури важлива у кожній науці, однак в медицині стає життєво необхідною – у цьому полягає важливість вивчення даного мовного питання.

Скорочення не повинні суперечити характеру літератури, а також призначенню (читацькому і соціально-функціональному) твору [76, с. 67]. Наприклад, в тексті твору художньої літератури, оскільки він адресований не спеціалісту, а широкому колу читачів, спеціальні скорочення використовувати не рекомендується, якщо вони не є необхідними для стилістичної або художньої мети, однак, в тексті технічного або науково-популярного твору багаторазові використання скорочень є прийнятними, оскільки розраховані на фахівця і вказані у спеціальній довідковій літературі та тексті спеціального призначення.

Абревіатури – це слова, що виникають завдяки скороченню слова або словосполучення і читаються за алфавітною назвою початкових букв або за початковими звуками слів, що входять до нього. Абревіатури поділяються на складноскорочені слова та ініціальні абревіатури. Складноскорочені слова – це такі, що складаються зі скорочених початкових елементів (морфем) словосполучення; ініціальні типи складноскорочених слів – слова, утворені шляхом складання початкових букв слів або початкових звуків, в свою чергу поділяються на абревіатури літерні, звукові і буквено-звукові. Абревіатури-акроніми та бекроніми є окремим явищем [76, с. 69].

Прийнятні скорочення, зрозумілі читачеві, якому адресований текст, без розшифровки або з розшифровкою в списку скорочень, але за умови, що розшифровка легко запам'ятовується і читачеві не доведеться кожен раз звертатися до списку. Наприклад, занадто велике число спеціальних скорочень змушує читача часто звертатися до списку скорочень і може значно уповільнити читання тексту і ускладнити його сприйняття, тим самим суперечивши меті вживання скорочень: економити не тільки місце у тексті, а й час читача.

Для англійської мови характерна тенденція до скорочення будь-якого терміну. Українська мова відрізняється у цьому випадку тим, що має значно менше медичних скорочень [41, с. 193]. Український термін в англійській мові може називатися абревіатурою. Наприклад,

LK – “left kidney” – ліва нирка;

RK – “right kidney” – права нирка;

LN – “liquid nitrogen” – рідкий азот [79, с. 321].

Оскільки українська мова не у кожному випадку переймає іноземну абревіацію, така мовна особливість має важливу з медичної точки зору перевагу: виникає менше труднощів при сприйнятті інформації і більше шансів донести точну інформацію до реципієнта. Незважаючи на існування великої кількості досліджень з питань абревіації в сучасних іноземних мовах, скорочені лексичні одиниці у багатьох аспектах залишаються лінгвістичною та філологічною загадкою, оскільки потребують розгляду і вивчення з різних точок зору та під різним кутом, наприклад,

проблема структури слова та його значення, проблема морфеми [78, с. 142]. Такі складнощі стають причиною великої кількості думок, а іноді і зовсім взаємовиключних лінгвістичних ідей. Таким чином, переклад скорочень та аббревіатур є завжди актуальною темою для сучасного перекладознавства.

Важливо зазначити, що система скорочень є невід’ємною частиною будь-якої мови та лексико-семантичної системи зокрема. Власне через це системи скорочень в різних мовах так сильно різняться. Частота вживання певних скорочень також різна, наприклад, англійське *e.g.* (*exempli gratia*), що в українській завжди передається повним словом «наприклад» в усіх випадках [86]. З цього можна зробити висновок, що прагнення передати аббревіатуру аббревіатурою є невірним, а іноді взагалі не видається можливим.

Оскільки такі терміни містять виключно називну функцію, передавати її важливо еквівалентом, назвою того ж референта у мові перекладу, а за відсутності такого – терміном із близьким поняттям. Такий процес не завжди можна назвати перекладом, оскільки аббревіатура не має власного значення, а є зменшеним відображенням вихідної лексичної одиниці, і саме таке співвідношення має зберегтися у перекладі.

Словники, зокрема медичні, майже не приділяють увагу цій сфері. Існують білінгвальні словники медичних аббревіатур (наприклад, Д. Дроздов, Англо-український словник медичних аббревіатур, 1997), а також монологвальні (наприклад, *Hutchinson Dictionary of abbreviations*, Helicon, 2006). Часто вони не містять необхідної інформації, особливо якщо справа стосується вузької медичної спеціальності. Найбільш корисним джерелом при розшифруванні та перекладі медичних аббревіатур часто стають пошукові системи інтернету.

Основні способи перекладу англійської медичної термінології у вигляді аббревіатури українською мовою є наступні:

1. Запозичення іншомовного скорочення.

- Англ. *CCNU* – “*chloroethylcyclohexylnitroso-urea*” (code designation for *lomustine*) = *CCNU* – «ломустин» (антинеопластичний препарат) [75, с. 52];

- *англ. GCP (good clinical practice) = GCP (належна клінічна практика)* [75, с. 61];

- *англ. LEC – “lupus erythematosus cell” = LE-клітина – клітина вовчака* [74, с. 99].

Останній приклад є неточним, оскільки перекладається тільки фрагмент аббревіатури, у той час коли інша частина залишається латиницею, не змінною. Наступний приклад: *LP-X – “lypoprotein X” = ліпопротеїн X – «аномальний ліпопротеїн»* відноситься до такого ж правила.

І все-таки найважливішим правилом у перекладі термінології такої тематики є увага до частоти її використання саме у такому вигляді. Наприклад, в літературі зустрічається латинське скорочення *etc.*, однак перекладач не завжди може переносити його у переклад. Саме цей спосіб використовується доволі рідко, в основному для передачі скорочень із певної системи умовних позначень. Він також використовується, щоб показати склад, структуру англійського скорочення та мати змогу порівняти його з іншими лексичними одиницями.

2. Транслітерація

Передача буквенного значення скорочень характерна для позначення аббревіатурами назв. Наприклад,

DTIC – “dacarbazine” = ДТІК – «дакарбазин» (протираковий ліки) [67, с. 81];

PPD – “purified protein derivative” = ППД – «очищений від білка туберкулін» [67, с. 356];

LH-RF – “luteinizing hormone-releasing factor” = ЛГ-РФ – «лютеїнізуючий гормон гіпофізу релізінг-фактор» [67, с. 278];

ASLO – anti-streptolysin O = АСЛО – антистрептолізин О [67, с. 31];

В останньому прикладі дещо змінюється написання терміну, тобто числове значення подається через дефіс із буквеним, у той час як англійська аббревіатура пишеться разом із числом.

3. Транскрипція

Передача фонетичної форми англійської аббревіатури українською можлива лише тоді, коли це назва фірми або компанії, що не мають офіційного перекладу українською. Наприклад, назва медичного журналу Medicine Magazine (ММ) у перекладі часто залишається ММ, але зустрічається і варіант Медісін Мегезін. Спосіб також використовується для передачі акронімів, особливо таких, що співпадають по буквеному складу з загальноживаними словами. Раніше такі випадки зустрічалися доволі рідко, але тепер передача по буквеній вимови іноземного скорочення трапляється частіше. Однак, такий спосіб власне у медичній тематиці стосовно термінів практично не застосовується.

4. Описовий переклад.

Такий спосіб використовується у випадках, коли еквівалент відсутній. Тому у такому випадку перекладається вихідна одиниця. Наприклад,

ICPA (International Commission for the Prevention of Alcoholism) – Міжнародна комісія боротьби з алкоголізмом [67, с. 79];

CRA (clinical research associate) – монітор клінічного дослідження [67, с. 52].

В науковому тексті спеціалісти іноді замінюють опис власними скороченнями, спираючись на науковий досвід та термінологічні одиниці. Переклад описовим методом має бути максимально точним. Таким способом зазвичай перекладають скорочення вчених ступенів та посад, особливо тих, що не мають прямого еквіваленту у нашій мові. Наприклад,

B.A.(S.) – Bachelor of Arts (Science) – Бакалавр гуманітарних (природніх) наук [67, с. 41];.

4. Передача англійського скорочення українським скороченням або створення аббревіатури з еквівалентних термінів.

Такий спосіб є найрозповсюдженішим у перекладі науково технічних текстів, особливо якщо це стосується одиниць виміру, фізичних величин та іншого.

Наприклад,

M – meter = м – метр.

Однак, при цьому такий спосіб містить певні складнощі. Оскільки велика кількість величин і одиниць виміру створені за допомогою інтернаціональних коренів, переклад може сильно відрізнятись від варіанту оригіналу. Наприклад,

mmf – micro microfarads = nф – нікофаради (а не ммф) [90].

Для такого перекладу важливо чітко знати український еквівалент і обов'язково перевіряти його у відповідних джерелах.

Акроніми також можуть перекладатися таким чином:

AA (Alcoholics Anonymous) – ТАА (Товариство Анонімних Алкоголиків) [62, с. 3];

A/B (acid-base ratio) – КОС (кислотно-основне співвідношення) [62, с. 3];

HDL (high density lipoproteins) – ЛПВП (ліпопротеїди високої щільності) [62, с. 27];

CRF (Case Report Form) – ІПК (Індивідуальна реєстраційна карта) [62, с. 11];

AIDS (Acquired Immune Deficiency Syndrome) – СНІД (Синдром набутого імунodefіциту) [62, с. 4];

Вибір способу перекладу англійських скорочень українською мовою залежить від характеру тексту, структури скорочень, встановлених традицій передачі скорочень. У таких випадках треба підбирати найвдаліший варіант перекладу, оскільки універсального рішення не існує. Важливо також звертати увагу на зручність вимови українською і традиції перекладу в інших мовах, на випадок якщо термін має універсальне написання в усіх європейських мовах.

Абревіатура зазвичай однозначна і це доволі спрощує переклад. Однак тут важливо зазначити і те, що багато скорочень прирізних референтах мають однаковий або схожий буквений склад. Така ситуація може траплятися навіть в спеціальних технічних та медичних текстах. Наприклад, *CRF* може означати і *Case Report Form* (клінічні дослідження), і *corticotrophin releasing factor* (ендокринологія) [90]; *OD* може означати *oculus dexter* і *patients with overdosage of some drug* [90].

Зазвичай абревіатура означає тільки те, що міститься у вихідній одиниці. Однак зустрічаються і такі скорочення, що мають кілька значень. Це відбувається через омонімію: спів падіння форми абревіатури з повною формою іншого

випадкового слова. Наприклад, СУП – санітарне управління та суп у значенні страви. Трапляються також випадки багатозначності, коли між два словами все ж таки ж певний семантичний зв'язок. Зараз часто зустрічаються так звані омоакроніми – акроніми, омонімічні звичайним словам.

Наприклад,

HEAR – “*hospital emergency ambulance radio*” – рація лікарняної карети невідкладної термінової допомоги (що співзвучне з дієсловом *to hear*) [71, с. 67].

TOP – “*termination of pregnancy*” – приблизний термін пологів (що співзвучне зі словом *a top* у значенні найвищої точки чого-небудь) [71, с. 67].

Часто омоакроніми використовуються з маркетинговою метою і мають психологічний вплив на реципієнта. В деяких випадках вони полегшують роботу ту перекладачу, оскільки підказують властивість або функцію об'єкта чи явища.

BEST – “*blitz electroshock therapy*” – (електрошокова терапія) [90].

З погляду перекладу, такі скорочення є потенційним джерелом помилок, оскільки за випадкового співпадіння слова і скорочення переклад відбувається на загальних правилах без омонімії (WHO – World Health Organization = ВООЗ, а не ХТО).

Важливо зазначити, що для введення певного іноземного терміну в англійську мову потрібний певний час. Тим не менш, термінологія медичного спрямування часто містить стійкі скорочення та усталені еквіваленти перекладу. Скорочення через деякий час «старіють», рівно як і реалії та терміни. Однак останні зберігаються у мові і залишаються повнозначними елементами, а аббревіатури входять із вжитку. В рідких випадках, якщо і залишаються, то стають певним архаїчним елементом, що потребує розшифрування навіть у мові джерела [44, с. 27].

Розділення аббревіатур на різні типи є доволі умовним, оскільки вони неоднозначне та багатогранне явище. Загальноприйнятою є така класифікація з трьох основних категорій: графічні, лексичні та синтаксичні [47, с. 201].

Графічні включають в себе нормативні та широко розповсюджені терміни, однак обмежені рамками напівофіційної медичної документації. Наприклад,

T.S.T.H. – “*too sick to send home*” – той, хто одужав недостатньо для виписки зі стаціонару [77, с. 74];

H.B.D. – “*has been drinking*” – хворий на алкоголізм [77, с. 22];

G.O.N. – “*God only knows*” – тільки богу відомо [77, с. 19].

Латинські скорочення та аббревіатури є особливо складними для перекладу. Це особливо стосується європейських мов, в даному випадку англійської, оскільки англійська та латина – мови одного алфавіту. В результаті, виникають плутанини із розшифруваннями. Аббревіатури та скорочення латинською широко використовуються і у письмовій, в усній мовах медичної спільноти. Важливо зазначити, що референти деяких скорочень не збереглися дотепер, тому їх вважають умовними позначеннями для деяких англійських термінів [74, с. 81].

В письмовій мові медичного спрямування даний тип відноситься до графічних аббревіатур. Він представлений такими аббревіатурами як:

a.c. – “*ante cibum, before meals*” – перед їжею [58, с. 5];

b.i.d. – “*bis in die, twice a day*” – двічі на день [58, с. 7];

p.o. – “*per os, orally*” – для приймання через рот [58, с. 91].

Існує поняття як лексикалізація графічної аббревіатури – тобто таке, де з’являється нова вимова: алфавітна або ж звукова, в результаті якої виникають акроніми. Прикладом першого випадку можуть слугувати такі аббревіатури:

BP – “*blood pressure*” – кров’яний тиск [90];

GP – “*general practitioner*” – лікар загальної практики [90];

GB – “*gallbladder*” – жовчний міхур [90];

OD – “*occupational disease*” – професійне захворювання [90].

Для другого випадку прикладами можуть слугувати назви медичних журналів, що використовуються у вигляді аббревіатур: *AIMES*, *JAMA*.

Алфавітний спосіб вимови зазвичай виражається і в орфографії:

Bee-pee – “*blood pressure*” [83, с. 113];

Geepie – “*general practitioner*” [83, с. 117].

Така форма вказує на лексикалізацію скорочення і виключає усі інші варіанти його вимови і використання в іншому вигляді. З іншого боку, такий варіант

ускладнює переклад, оскільки збільшується неоднозначність сприйняття аббревіатури. Завдяки лексикалізації слово набуває власної формотворчої парадигми і не має відмінностей від простих слів. Наприклад, множина для *OD* – *ODs* (*patients with overdose of some drug*) [85, с. 78]. На базі аббревіатури, що зазнала лексикалізації утворюються нові слова, наприклад: *FACP* – *facper* “*Fellow of the American College of Physicians*” – член Американської Колегії терапевтів [18, с. 262].

Існує також змішаний тип лексичних аббревіатур, що у перекладі стають або напівалфавітизмами, або напівакронімами:

DDSO [di:di:sou] – “*diamino-diphenylsulphoxide*” – «діаміно-діфеніл сульфоксид» [17, с. 122];

TRITC [tri:ti:si:] – “*tetramethylrhodamine isothiocyanate*” – «тетраметилродамін ізотиоціанат» [17, с. 122].

Зустрічається також такий варіант змішаного типу, де лексема складається з двох елементів: ініціалізму та повним словом, наприклад,

H-disease – *Hart’s disease* – хвороба Харта [90];

L’dopa – *Levodopa* – Леводона [90];

HeLa cells – Клітини *HeLa* [73, с. 120].

Ще одним незвичним типом лексичних скорочень є явище відсікання. Традиційно серед них виділяють ті, що утворені за допомогою апокопи, тобто з випаданням останнього елемента слова, аферезісу – випадання першого елемента та синкопи випадання звуків або літер всередині.

Апокопа вважається найпродуктивнішим видом, одна вона більше вживається у розмовному вигляді, де утворює скорочені одиниці для усного мовлення медичного спрямування. Деякі науковці виділяють основний плюс апокопи, оскільки в такому випадку концентрується інформація на початку слова и створюється універсальний наголос на перший склад [55, с. 24].

Апокопні скорочення можуть вживатися без ускладнюючих елементів: *chem(istry)*; *biol(ogy)*; *op(eration)*, або ж ускладнюватися суфіксами: *bact* + *y* (? *bacteriology*); *trach* + *y* (? *tracheal*). Обидва варіанти також зустрічаються із одним словом і з такою ж семантикою: *bact(eriological)* і *bacty* [23, с. 46].

Складнощі можуть виникати при розшифрування омонімічних апокопних скорочень: *mono* – це *mononucleosis* (мононуклеоз) або *monozygotic* (монозиготний). Також разом із відпаданням певного елементу слова відсікається і інформація, яку він ніс. Це означає, що єдиним джерелом для перекладу є контекст. Наприклад, можуть існувати такі варіанти: *chem(istry?, ist?)*; *bact(eriological?, eriology?)* [23, с. 47].

Відсікання з афезімом зустрічаються доволі рідко у серйозній медичній та науковій літературі загалом, тому це досить непродуктивний тип. Переклад ускладнюється не тільки відсутністю граматичного елементу, але й семантичного, що заважає адекватному відтворенню терміну у мові перекладу. Крім того, що такі відсікання нечисленні, серед них зустрічаються і омоніми: *(micro)scope*, *(broncho)scope*, *(cysto)scope*. Для уточнення важливо орієнтуватися на область медицини, де використовується такий термін.

На сьогодні одним із найбільш розповсюджених способів є відсікання за допомогою синекопи: *polysome (polyrybosome)* – полірибосома; *scoline (succinylcholine)* – м'язовий релаксант; *dopamine (dihydroxyphenylethylamine)* – допамін (назва гормону) [90].

Найбільшу складність для перекладу складають відсікання, які утворені через словосполучення. Вони можуть відбуватися у кожному елементі: *bat fat (battle fatigue)* – невроз воєнного часу; *pharm chem (pharmaceutical chemistry)* – фармакологічна хімія; *dent chem (dental chemistry)* – стоматологічна хімія [19, с. 134]. Або ж взагалі складний випадок із відсіканням одного з елементів і повним опущенням другого: *hype (hypodermic syringe)* – шприц для підшкірних ін'єкцій; *duo (duodenal ulcer)* – язва дванадцятипалої кишки; *rehab (rehabilitation centre)* – центр реабілітації [31, с. 121].

Другий випадок є особливо складним для перекладу, оскільки зі словосполучення відкидається значний обсяг інформації. Іноді відкидається частина першого компонента, в той час коли повністю функціонує другий, наприклад, *cat(arrhal) fever* – катаральна лихоманка; *trach(eal) tube* – трахеальна трубка [54, с. 15].

Існує також група синтаксичних скорочень з еліптичними абревіатурами. Відповідно до визначення А.Н. Мороховського, еліпсис – пропуск у висловлюванні деяких структурних елементів, які мають домислюватись за контекстом [68, с. 93]. Наприклад, у реченнях можуть обминатися дієслова-зв'язки, у іменниково-прикметникових словосполученнях – іменники, на які вказують специфічні сполучення прикметників. Еліпсу у синтаксичних скороченнях властиве випущення одного з елементів словосполучення, однак на відміну від попередніх типів, елемент словосполучення не зазнає змін у морфемній структурі, наприклад, *gastric* (*gastric ulcer*) – виразка шлунку; *cord* (*spinal cord*) – спинний мозок [90].

Таке лінгвістичне явище розповсюджене у професійних групах, що пов'язані з суспільною діяльністю. Еліпсис відрізняється від інших видів скорочень своєю стилістичною нейтральністю, він вживається і у письмовій мові, і в усній, також і в офіційній та неофіційній. Такі скорочення можуть траплятися в атрибутивних словосполученнях. Є випадок, де випускається іменник і субстантивується прикметник. Основне значення при цьому зберігається у атрибуті, наприклад, *abdominal* (*abdominal case*) – захворювання (органу) черевної порожнини; *attending* (*attending physician*) – особистий лікар; *central* (*Central Emergency*) – головний пункт швидкої медичної допомоги [59, с. 84].

Той факт, що прикметник переходить у розряд іменників підтверджується тим, що термін набуває ознак іменника, однією з яких є закінчення, наприклад, *vitals* (*vital signs* (*temperature, pulse, respiration*)) – життєво важливі показники стану здоров'я [97].

Трапляється і другий випадок, у якому основне значення залишається іменнику, наприклад, *section* (*Cesarean section*) – кесарів розтин [65, с. 181].

Також еліпсису зазнають і поєднання іменників, наприклад, *prolapse* (*prolapse of the rectum*) – випадіння прямої кишки; *tonsil* (*tonsil operation*) – видалення гланд; *Zondek* (*Zondek test*) – тест Зондека [65, с. 181].

Отже, найважливішим правилом при перекладі є орієнтація на ту специфічну галузь, із якою працює перекладач. Залежно від цього необхідно обирати вид перекладу медичного скорочення, що особливо актуально для омонімій.

Необхідністю також є перевірка термінів у спеціальних словниках, посібниках та термінологічних довідниках. Для омоакронімів важливу роль грає денотативне значення слова-референта та його стилістичні відтінки. Іноді стати у пригоді можуть і словники сленгу та діалектизмів. Відсікання часто формально відповідають за одну частину мови, але фактично виступають іншою. Наприклад, термін, що візуально сприймається як прикметник може перекладатися іменником. Для адекватного перекладу також варто користуватися методом аналогії: щоб визначити невідоме значення можна використати аналогічну модель побудови скорочень і віднайти основне значення.

РОЗДІЛ 2

Методологія дослідження, методи перекладу та проблеми перекладу медичних текстів

2.1 Методи перекладу наукових текстів

Методологія сучасного перекладу є важливим питанням серед практиків та теоретиків такого виду діяльності. Загалом переклад можна розділити на два етапи: перший полягає у потребі власне перекладу, від якої залежатиме комбінація лінгвістичних та екстралінгвістичних знань; другий – це відбір адекватного варіанту перекладу, який при цьому створює стримує перекладача. Наприклад, він не має можливості виражати свої якості характеру, емоції, темперамент, а має передавати комунікативний задум, що породжує тематичне спрямування [45, с. 32].

Для наукового дослідження важливими є методи, які були використані у процесі роботи. Метод діє як сукупність дій, що продукуються людиною залежно від її досвіду. Метод власне перекладу – це організована система прийомів, що враховує вид перекладу та його спосіб [1, с. 22].

Методологія перекладознавства працює у даній сфері як і у кожній науковій дисципліні. Оскільки перекладознавча дисципліна відноситься до лінгвістики, вона, відповідно, використовує методи перекладу інших мовознавчих розділів, наприклад, психолінгвістики, стилістики, граматики, лексикології і таке інше [40, с. 111]. Загальна теорія перекладу містить опис мови як системи, співвідношенні мови до явищ реального життя. У той же час перекладознавство полягає у взаємозв'язку теоретичної та практичної частини роботи перекладача. Теорія досліджує процес перекладу, а практика використовує теоретичні здобутки. Головна мета теоретичних досліджень – у покращенні практики перекладу [54, с. 11].

Основним методом є зіставний аналіз тексту перекладу та тексту оригіналу, а також у деяких випадках і кількох варіантів перекладу конкретного тексту [60, с. 213]. Під час такого процесу порівнюються схожі та відмінні елементи, визначається допустимість відхилень, зроблених перекладачем. Нерідко при таких дослідженнях використовується метод статистичних підрахунків.

Порівняльний аналіз дозволяє прослідкувати способи вирішення перекладацьких складнощів, які пов'язані з особливістю кожної мови, а також виявити, які елементи оригіналу залишаються незмінними. В результаті такого аналізу виникає опис та розшифрування процесу перекладацької діяльності [60, с. 29].

Вибір способу перекладу залежить від багатьох факторів. Перш за все це досвід та кваліфікація перекладача як спеціаліста. І все ж основна мета перекладача – передати текст оригіналу якнайповніше, і такий процес залежить від об'єктивних і незалежних від фахівця особливостей, серед яких функціонування мов та системи мов [43, с. 5].

Отже, з вищесказаного можемо зробити висновок, що переклад тексту – це суб'єктивна передача об'єктивних явищ. А метою порівняння текстів найчастіше є пошук способів вираження і передачі змісту, емоції та будь-якого іншого елементу авторського задуму. Тобто у результаті такого процесу має покращуватися практика перекладу як така.

Велика кількість теоретиків перекладу працювали над розробкою методів перекладу. Серед них широке розповсюдження отримала класифікація Ю.Найди [48, с. 312]. У ній виділяється два основних підходи до перекладу: метод прямого переключення та метод непрямого переключення. Перший полягає у впорядкованості правил формального узгодження, тобто є перекладом на формально-знаковому рівні, завдяки якому можливо зрівнювати синтаксичні та семантичні структури у мові перекладу та мові оригіналу. Деякі вчені вважають, що відповідності можливо встановити при користуванні універсальною мовою, однак більшість науковців вважають таку ідею суто теоретичною, що не матиме впливу на практику перекладу.

Ю.Найда та Табер також описали і метод непрямого переключення [48, с. 314]. Він вимагає застосування перекладацьких трансформацій. Такий метод називають смисловим перекладом. Тобто на відміну від перекладу на формально-знаковому рівні такий спосіб перекладу передбачає визначення денотата.

Науковці визначили, що найкраще проводити переклад шляхом трьох поступових процесів [46, с. 61]:

- Аналіз – доведення синтаксичних та семантичних структур до простих форм;
- Переключення – перехід з мови оригіналу на мову перекладу і подолання відповідних труднощів адекватності перекладу;
- Зміна структури повідомлення за допомогою трансформацій, мета якої відтворення тексту у найбільш адекватній еквівалентній формі; такий процес може супроводжуватися певними труднощами, що виникають залежно від особистих якостей перекладача.

Особливим пунктом виділяють такий крок:

- Перевірка перекладу – використання спеціальних прийомів перекладу, які можуть підтвердити правильність і відповідність [42, с. 78].

Науковці виділяють велику кількість методів перекладу, які перекладач може застосовувати залежно від свого досвіду. Нижче опишемо деякі з таких, що використовуються при письмовому перекладі [12, с. 18]:

1. Вибірковий частковий переклад – для передачі змісту текстів, де першопочатково важливим фактором є переклад основного характеру тексту оригіналу, а детальний склад не є необхідним для реципієнта;

2. Функціональний частковий переклад – для скорочення або спрощення тексту оригіналу, якщо він створений для читача з нижчим рівнем сприйняття або для широкого кола читачів. Це можуть бути перекази, версії, адаптації;

3. Повний переклад – для передачі вихідних текстів, зміст яких є настільки важливим, що висока точність його перекладу є обов’язковою, а помилки і неточності можуть призвести до серйозних негативних наслідків;

4. Буквальний повний переклад використовується у навчальних, наукових або академічних цілях, або для видань унікальних текстів;

5. Семантичний повний переклад – для передачі текстів, що високо значимими у науковому або соціальному плані і їхній докладний зміст призначений для широкого кола фахівців;

6. Комунікативно-прагматичний повний переклад використовується для передачі вихідних текстів, що мають високу соціально-культурну значимість, докладний зміст яких призначений для масового одержувача.

2.2. Методи дослідження та обґрунтування вибору матеріалів роботи

Матеріалом дослідження є приклади перекладу медичних термінів латинського та древньогрецького походження з книги Сіддгартхи Мукерджи “The Emperor of all maladies. A biography of cancer” та її українського перекладу – «Імператор усіх хвороб. Біографія раку», виконаного Олегом Королем. Наукове дослідження, проведене у цій дипломній роботі, потребувало комплексного та системного опису явищ, зазначених у Вступі. З метою досягнення вирішення Завдань було застосовано наступні методи:

1. Компонентний метод було використано для проведення компонентного аналізу. Завдяки цьому вдалося опрацювати і дослідити лексичне значення слів, розщеплюючи його на складові компоненти, мінімальні складові частини інформації, яку несе одиниця мови. Такий метод широко використовується при складанні спеціальних термінологічних словників, тезаурусів [57, с. 131]. У поєднанні з етимологічним аналізом нам вдалося розібрати термін на компоненти, виявити його походження та проаналізувати історію виникнення даних термінів у сучасній англійській медичній сфері. Для наочного зображення зроблених висновків була створена діаграма.

2. Порівняльно-перекладознавчий аналіз є основним у наукових роботах з перекладознавства. Він базується на методах зіставного, контекстуального та історико-культурного аналізів, герменевтико-інтерпретативному та дискрептивному методах [49, с. 34]. Проводячи порівняльно-перекладознавчий аналіз ми зіставляли оригінальний текст англійською мовою з текстом перекладу українською мовою.

Таке зіставлення дозволило отримати дані про ступінь близькості на рівні змісту оригіналу та перекладу та визначити прийоми досягнення динамічної еквівалентності у перекладі.

3. Структурно-семантичний аналіз був застосований при виділенні ключових слів, що характеризують предмет та аспекти, а також наступне виявлення їх смислового змісту. Значення термінів ми визначали за довідковою літературою (енциклопедіями, словниками, довідниками, підручниками). При ознайомленні зі смисловим значенням уточнювали необхідний варіант відповідно до мети та завдань дослідження. Також було виявлено синонімічні і асоціативні поняття.

2.3. Методика аналізу медичної термінології у науково-популярній літературі

Методика аналізу текстового матеріалу передбачала три етапи виконання:

перший – підготовчий, де було визначено актуальність, сформовано мету, визначено завдання, об'єкт та предмет дослідження, а також методом суцільної вибірки зібрано матеріал дослідження: приклади перекладів медичних термінів грецького та латинського походжень;

другий – теоретико-методологічний, на якому було проаналізовано погляди вчених про історію походження та становлення англійської медичної термінології, описано семантичні способи термінотворення такої термінології та синонімію в сучасній англійській медичній термінології. На цьому етапі було застосовано метод аналізу та синтезу для того, щоб визначити властивості об'єкту і поєднати отримані знання в єдину систему, а також був застосований історичний метод, оскільки теоретичне дослідження стосувалося історії виникнення медичної термінології як такої;

третій – практичний, у ході якого було проаналізовано особливості відтворення англійської медичної термінології латинського та грецького походжень в українському перекладі. Був використаний дефінітивний метод, що слугував для знаходження основних способів перекладу медичної термінології в текстах медичного напрямку; тезаурусний метод – для виявлення, з одного боку,

універсальних, з іншого – етноспецифічних елементів семантики термінології; а також метод кількісних підрахунків. При порівнянні англійського тексту та його українського перекладу було використано зіставний метод.

2.4. Проблеми перекладу текстів медичного спрямування та клінічних досліджень

Переклади медичних текстів є одним із найдавніших видів наукового перекладу. Такий переклад є широко розповсюдженим, тому необхідним та затребуваним, однак і досі не усі питання обговорені науковою спільнотою. Медичний переклад має певні особливості та труднощі. Найголовнішою особливістю є той факт, що адекватність та точність перекладу має прямий вплив на здоров'я та життя людини, відповідно, він вимагає високої грамотності, освіченості та досвідченості перекладача. Можна виділити такі складнощі перекладу медичних текстів:

- велика кількість термінів латинського походження;
- принципова необхідність вибору між британською та американською англійською;
- велика кількість термінів, що містять прізвища медиків та вчених;
- велика кількість скорочень та аббревіатур;
- розповсюдження омонімів та омоакронімів;
- розвиток медицини як науки і відповідне виникнення нових напрямків, у яких утворюються неологізми та запозичення.

Медична термінологія часто передається українською за допомогою транскрибування (передача буквами звуків слова), транслітерації (передача буквами графічної форми слова) або калькування (передача слова по частинах-морфемах), що значно ускладнює роботу перекладача [5, с. 75].

Окремою проблемою для процесу перекладу медичних текстів є переклад інтернаціональної лексики. Це така лексика, що у багатьох мовах має схожу форму та однакове значення [20, с. 227]. Однак окрім інтернаціональної лексики існує і

псевдо інтернаціональна, це так звані «хибні друзі перекладача» [51, с. 43]. Такий термін виник у результаті калькування з французької і був введений М.Кесслером та Ж.Дероккін'ї у 1928 році [28, с. 973]. Він означає слова, що мають схожу форму в тексті оригіналу та перекладі, однак не мають зв'язку у значенні. Для такого класу слів лінгвісти 60-70-х років минулого століття за пропонували кілька своїх варіантів, наприклад, В. В. Акуленко називає їх «діалексемами», Я. И. Рецкер – «псевдоінтернаціоналізмами» [7, с. 32]. У перекладознавстві словосполучення «хибні друзі перекладача» закріпилося теж, Р.А.Будагов описує це так: «хоча фраза і занадто довга та відкрита, щоб вважати її терміном, вона все ж ним стає» [7, с. 32]..

В англійській та українській мовах така лексика складає приблизно кілька тисяч слів, серед них найчастіше зустрічається чотири частини мови: іменник, прикметник дієслово та прислівник [6, с. 68]. У науковій медичній літературі така лексика теж розповсюджена, наприклад, *activity* – *діяльність* (іменник); *accurate* – *точний* (прикметник); *utilize* – *використовувати* (дієслово); *normally* – *зазвичай* (прислівник) [90].

Існують кілька причин виникнення «хибних друзів перекладачів» [2, с. 72]:

1. Випадкові співпадиння (наприклад, “*drug*” – «ліки», «*наркотик*», але не «*друг*»);
2. Зміна значення після запозичення терміну, або використання його у не першому значенні (наприклад, *medicine* – не тільки «*медицина*» або «*терапія*», але і «*мікстура*»);
3. Запозичення терміну у обидві мови з третьої мови, але з різних значень: (наприклад, українське слово «*ангіна*» походить від лат. *angina tonsillitis* – «*удушення через запалення мигдалин*», а англійське *angina* – від лат. *angina pectoris* - «*удушення грудне*», «*грудна жаба*» и перекладається як *стенокардія* [89].

В середині ХХ ст. лінгвісти працювали над створенням словників «хибних друзів перекладача», в результаті на сьогодні існують кілька таких словників інтернаціоналізмів. Вони можуть стати у пригоді перекладачу із будь-яким досвідом, аби запобігти помилкам, що можуть виникнути під час роботи, коли лінгвістичні елементи здається зрозумілими, однак означають інше.

Якщо перекладач надає перевагу лише прямим формально-знаковим зв'язкам між мовами та ігнорує смисловий аналіз тексту, він стикається із проблемою буквального перекладу. Згідно зі словниками, буквалізм – це помилка перекладача, через передачу формальних або семантичних елементів слова або словосполучення із нехтуванням основного змісту фрази. Науковець Я. І. Рецкер вважав переклад буквальним за графічною або фонетичною схожістю [4, с. 16].

Але вже в 70-і роки минулого століття термін буквалізм став розглядатися в більш широкому значенні. Так, Р. К. Міньяр-Білоручев виділяє наступні види буквалізмів [57, с. 45]:

- елементарні буквалізми – помилки, які виникають через графічну подібність (*data* – «дані», а не «дата»);
- семантичні буквалізми – помилки, що виникають у перекладі слова або словосполучення за основним значенням, без урахування контексту, у якому знаходиться мовний елемент (*to take the drug* – «брати ліки (напр. з шафи)» або «приймати ліки»);
- граматичні буквалізми – помилкові зв'язки між синтаксичними конструкціями або лексико-синтаксичними зворотами (англ. *as well as* перекладається як «а також», а не «так добре як») [35, с. 71].

Буквальний переклад в теорії перекладу тісно пов'язаний з поняттям інтерференції [36, с. 113]. Це явище, у якому відбувається вплив однієї мови на іншу. Він може відбуватися на всіх рівнях, включаючи фонетику, лексику, граматику, стилістику. Інтерференція поділяється на позитивну та негативну [13, с. 252]. Перша – допомагає перекладачеві, друга – створює перешкоди.

Умовою виникнення лінгвістичної інтерференції є мовний контакт, під яким можна розуміти або «мовне спілкування між двома мовними колективами», або навчальну ситуацію. Дві або кілька мов знаходяться в контакті, якщо ними поперемінно користується одна і та ж особа. Таким чином, місцем здійснення контакту є індивіди, які користуються мовою» [5, с. 71]. Наслідком контактування

мов часто є інтерференція, тобто «випадки відхилення від норм кожної мови, що відбуваються в мові білінгвів в результаті їх знайомства з більш ніж однією мовою»

Науковець В. В. Алімов виділяє наступні види інтерференції [36, с. 24]:

1) звукова (фонетична, фонологічна, звукова-репродукційна) інтерференція – вона пов'язана з відмінностями звукового складу мов. Наприклад, українська мова не має різниці між довгим та коротким звуком. Така інтерференція може завдати серйозну шкоду, оскільки носій української мови вимовлятиме звуки однаково, наприклад, [i:] звучатиме як [i], тоді seek звучатиме як sick, а якщо звук [θ] вимовляється або чується як [t] або [s], то замість thick може виникнути tick або sick;

2) орфографічна інтерференція – помилки при написанні слів, що виникають через орфографію мови перекладу. Наприклад, vaccine – «вакцина», а не «вакцина», disorientation – «дезориєнтація», а не «дизориєнтація»;

3) граматична інтерференція – проявляється на трьох рівнях: морфологічному, синтаксичному та пунктуаційному.

Морфологічна відбувається на рівні морфем та частин мови на основі схожості форми або значення морфем. У такому випадку перекладач переносить модель мови перекладу на іноземну мову і створює англійські слова по типу українських, однак такі неологізми можуть не існувати у такій мові взагалі [53, с. 9]. Наприклад, «неточний прилад» можна перекласти англійською як inaccurate device, оскільки префікс –in є найбільш вживаним в англійській мові, але вірним варіантом буде “inaccurate device” [95]. Таке ж явище зустрічається і у перекладі з англійської на українську, наприклад, overdosage перекладається за допомогою еквівалентних морфем і у результаті стає словом «передозування», але overweight перекладається як «надлишкова вага» [90]. Часто морфологічна інтерференція виникає на рівні частин мови і може бути пов'язаною із будь-якою з них. Це відбувається через велику різницю між українськими та англійськими іменниками, дієсловами, займенниками, прикметниками та ін.. Наприклад, фразу «Виміряйте температуру хворого. Можливо, вона зависока» варто перекласти як “Take the patient’s temperature. It may be increased.”, оскільки неживі явища перекладаються

англійською через займенник *it*, незалежно від його роду в українській мові [66, с. 57]. Прийменники також можуть зазнавати морфологічної інтерференції. Наприклад, фраза «закінчити медичний університет» буде перекладатися як “to graduate from the medical university” із прийменником [30, с. 134]. Однією з найбільш розповсюджених помилок серед мовної інтерференції трапляються ті, що пов’язані із числом іменника, наприклад, знання перекладатимуться як *knowledge*, а *measles* – навпаки як *кір* [10, с. 34]. Для того, щоб уникнути таких помилок, треба звертати велику увагу на граматику мови перекладу та мови оригіналу.

Наступний вид граматичної інтерференції – синтаксична: в ній слова є не частинами мови, а членами речення. Така інтерференція може траплятися, якщо снують відмінності у побудові речення у мові перекладу та мові оригіналу [50, с. 39]. В англійській мові існують конструкції та певні правила, завдяки яким можна уникнути помилок у побудові речень українською мовою. Наприклад, фразу “It is estimated” треба перекладати без займенника *it* одним із запропонованих варіантів: «Підраховано», «За оцінками», «Відповідно до оцінок». Ще один випадок коли можуть траплятися такі помилки – переклад англійською фраз із подвійним запереченням, наприклад, «Ми не виявили нічого нового» випадково можна перекласти як “We haven’t revealed nothing new”, однак за правилами англійської вірно сказати так: “We haven’t revealed anything new” або “We have revealed nothing new” [66, с. 71]. Таким чином синтаксична інтерференція викликає семантичну надлишковість і створює неадекватний переклад [82, с. 23].

Останнім видом граматичної інтерференції є пунктуаційна інтерференція. Часто це зустрічається при передачі числових значень, наприклад $1,150 = 1150$. Що стосується пунктуації у реченнях, то в англійській не виділяються комами компоненти складносурядних та складнопідрядних речень. Наприклад, “The operation (which) Professor is performing is very difficult” – «Операція, яку зараз проводить професор, дуже складна». Пунктуаційні помилки можуть ввести читача в оману і привести до спотворення змісту [74].

4) лексична інтерференція – одна із найбільш вивчених, вона полягає у впливі лексики мови оригіналу на мову перекладу. Основною причиною виникнення такої

лексики є розвиток медицини як науки і у результаті постійне виникнення неологізмів та вузько спрямованої лексики [13, с. 252]. Серйозною проблемою для перекладача, який займається перекладом професійного тексту є пошук підходящого відхідника у мові перекладу. В результаті перекладач часто вдається до транскрибування, калькування, транслітерації, що і призводить до лексичної інтерференції. Якщо слово, перекладене таким чином, через деякий час залишається у мові, воно стає запозиченим словом [59, с. 34]. При цьому, не рідко трапляються випадки, коли слово набуває нових значень після процесу асиміляції, тобто семантична структура терміну може змінитися і відрізнитися від першопочаткової [63, с. 198].

5) семантична (сміслова) інтерференція – саме цей випадок є основним джерелом утворення псевдо інтернаціональної лексики. Семантична інтерференція пов'язана з різними часовими формами, реаліями, багатозначністю слів, омонівами та синонімами [13, с. 252]. Однією з найскладніших є семантична інтерференція, яка виникає через багатозначність слів. Наприклад, слово unit може мати багато варіантів:

- одиниця (antitoxic unit – «антитоксична одиниця»);
- апарат (artificial respirating unit – «аппарат искусственного дыхания»);
- відділення, палата (cardiac surgery unit – «кардіохірургічне відділення»);
- клініка (specialized clinical unit – «спеціалізована клініка») [90].

Умовно такі терміни також називають хибними синонімами. Неправильний вибір варіанту перекладу може змінити всю суть висловлювання [64, с. 91];

6) стилістична інтерференція – англомовні медичні тексти мають певні стилістичні особливості. Науково та науково-популярні тексти значно відрізняються між собою. Це проявляється у виборі відповідних лексичних одиниць та граматичних конструкцій [13, с. 253];

7) внутрішньомовна інтерференція – така інтерференція працює на мовному рівні. Вона може виникати, якщо перекладач, на основі знань про значення словотворчих елементів, намагається створити від англійської лексичної одиниці

основні часті за аналогією, що створює певні помилки. Наприклад, *to treat* означає «лікувати», а *to undertreat* – недолікувати, але *to undereat* у значенні «недоїдати» буде результатом процесу внутрішньомовної інтерференції, оскільки у сучасній медичній англійській мові існує і варіант перекладу: *to be malnourished*. Щоб запобігти утворенню таких помилок, треба обов'язково звертатися до авторитетних словників та посібників з великим обсягом медичних термінів та супровідної інформації [13, с. 252].

Отже, переклад текстів медичного спрямування залишається важливим та необхідним видом спеціального перекладу, однак вимагає особливих знань, досвіду, а також має свої особливості та складнощі як такі. Разом із інтернаціональною лексикою і псевдоінтернаціональна, так звані «хибні друзі перекладача» - це пари слів в обох мовах, які схожі за звучанням, написанням, але не мають зв'язку у значенні. Такий вид лексики може негативно вплинути на процес перекладу текстів і спотворити зміст. Псевдоінтернаціональна лексика пов'язана з явищем буквального перекладу, який виникає через помилкове встановлення зв'язків між мовами, і розглядається на орфографічному, семантичному та граматичному рівні. Буквальний переклад також пов'язаний з мовною інтерференцією у процесі перекладу, яка може бути одночасно і позитивною, і негативною для роботи перекладача. Саме негативна є джерелом псевдоінтернаціоналізмів. Якщо розуміти принцип появи інтерференції, можна успішно запобігти утворенню помилок, пов'язаних з нею.

У зв'язку з розвитком технічного прогресу, та клінічних досліджень такий вид перекладу стає все більш актуальним. Для проведення медичних досліджень одним із основних документів є документ міжнародної організації «Міжнародної конференції з гармонізації», що називається “Guideline for Good Clinical Practice” («Опис стандарту GCP», де GCP – Good Clinical Practice – перекладається як «Належна клінічна практика») [70, 98].

Окрім лікарів клінічними дослідженнями займаються і інші медичні спеціалісти, кожному з яких необхідно мати вищу медичну освіту. Такі дослідження відбуваються відповідно до Хельсинської декларації, стандарту GCP та діючими

нормативними правилами та вимогами. У клінічні дослідження входить перевірка українських та іноземних виробників лікарських засобів. Деякі з них проходять дослідження і в Україні, оскільки наша країна має:

- крупні медичні центри;
- кваліфікованих лікарів;
- необхідне обладнання;
- відносно велике населення;
- адекватна ціна на проведення таких досліджень [56, с. 152].

Клінічні дослідження медичних препаратів є важливим етапом для розробки нових лікарських засобів, або розширення функцій та показників вже відомих ліків. На початкових етапах розробки проводяться хімічні, фізичні, біологічні, мікробіологічні, фірматологічні, токсикологічні дослідження на живих тканинах, або на лабораторних тваринах. Протягом усього періоду міжнародних досліджень має бути присутнім перекладач із належними знаннями та відповідною кваліфікацією. При цьому у такому виді досліджень перекладач має розумітися не тільки на медичній, але і на юридичній тематиці. Протягом таких до клінічних досліджень науковці отримують медичними методами докази ефективності та безпечності лікарських засобів. На даному етапі вони ще не можуть дати достовірну інформацію щодо того, як лікарський препарат діятиме в організмі людини і який вплив на нього він може мати, оскільки організм лабораторних тварин зазвичай відрізняється від людського і за фармакокінетичним характеристикам і за реакцією конкретних органів за певних медичних обставин [8, с. 11]. У такому випадку виникає потреба проводити клінічне дослідження на людині.

Така необхідність була доведена ще у Європі 50-х років. Цей випадок відомий під назвою «талідомідова трагедія». В той час у минулому столітті вагітні жінки, що приймали толідомід, народжували дітей із вродженими вадами та спотвореннями. Даний медичний препарат показав ефективність на лабораторних тваринах, однак через те, що дослідженні не були проведені на людському організмі, виникла така серйозна медична помилка. Після встановлення зв'язку між вродженими вадами і

прийманням талідоміду, було прийнято рішення про необхідність проведення досліджень на людях для сертифікації лікарських препаратів [8, с. 17].

Отже, клінічне дослідження лікарського засобу це комплексне вивчення медичного засобу шляхом застосування його на пацієнті або здорового добровольця з метою визначення його безпечності та ефективності, а також підтвердження клінічних та фармакологічних функцій та властивостей, оцінки виведення з організму та зв'язку і взаємодії із іншими лікарськими засобами. Рішення про початок проведення дослідження приймає Замовник, який і несе відповідальність за організацію, контроль та фінансування. Дослідник – особа або група осіб – відповідальні за практичну сторону дослідження, власне за його медичне проведення. Зазвичай Замовником стають фармацевтичні компанії, а розробниками нових видів ліків є міжнародні організації [53, с. 4]. До початку клінічного дослідження необхідно провести оцінку співвідношення ризику до можливої користі для пацієнта та суспільства загалом. Людина, що приймає участь у дослідженнях має бути добре ознайомлена з усіма ризиками та можливими негативними ефектами, вона має добровільно погодитися на такий медичний експеримент, оскільки основою є пріоритетність прав та безпеки людини над інтересами та цілями науки і суспільства. Клінічне дослідження має бути науково обґрунтоване і детально описане у дослідницькій документації. Співвідношення ризиків та користі відбувається відповідно до рішень спеціальних медичних та наукових організацій, які зазвичай є міжнародними та незалежними. Дослідження може відбуватися тільки після отримання згоди такої організації [19, с. 9].

Міжнародні та зарубіжні компанії потребують переклад українською усіх необхідних документів та матеріалів дослідження, а також усіх результатів клінічного дослідження. Найчастіше усі вони існують англійською мовою як міжнародною, тому потреба у перекладі у мовній парі українська-англійська – англійська-українська на сьогодні досить висока. На практиці може виникнути потреба перекладати усі матеріали, які відносяться до клінічного дослідження, на мови цільових країн досліджень. Протягом процесу досліджень може виникнути потреба виконати зворотній переклад внутрішніх матеріалів, як-от: щоденників

пацієнта, особистих записів для забезпечення точного аналізу усіх вхідних даних і сформулювати детальний результат досліджень.

Процедура перекладу глобальних клінічних досліджень значно відрізняється від інших видів перекладу. Іншим видам перекладу буває досить лінгвістично коректного перекладу, оскільки існує стандартизовані терміни та матеріали. Але в клінічних дослідженнях лексика є унікальною і уся термінологія специфічна, сповнена технічними термінами, не є стандартизованою та уніфікованою [52, с. 51]. При розробці документації для людей, що приймають участь у дослідженні, текст має бути зрозумілим на базовому рівні, щоб пацієнт міг брати участь, усвідомлюючи, що відбуватиметься протягом медичного експерименту і будучи на рівні із науковцями, що проводимуть дослідження [53, с. 67]. У таких випадках перекладач має бути висококваліфікованим спеціалістом із медичною або біохімічною освітою, який володіє мовою пацієнта та мовою медичного дослідження.

Для перекладу матеріалів та документації дослідження необхідно володіти не просто «лінгвістичною» мовою, але і медичною та фармацевтичною, оскільки через помилку, неточність або некоректність перекладу можуть виникнути серйозні негативні наслідки, одним із яких можуть стати значні проблеми зі здоров'ям та життєдіяльністю людини, що бере участь у клінічному дослідженні.

Найбільш розповсюдженою проблемою недостатньої кваліфікації перекладача є затримка термінів. Процес перекладу не має бути завадою та затримкою дослідження. За різними оцінками приблизно підраховано, що виведення лікарського препарату з лабораторії і запуск на ринок може коштувати до 500 млн доларів США, і це означає, що будь-яка затримка при введенні препарату на фармакологічний ринок може понести за собою великі збитки, або і взагалі провалом усього дослідження [81, с. 11].

Наступний потенціальний ризик – невірний переклад наслідків, про які повідомив пацієнт і його особистих записів та щоденників. Для дослідження даних матеріалів дуже важливо мати чітку та точну інформацію про самопочуття людини, що бере участь у дослідженні [77, с. 65]. Іноді успішність ліків у медичному

дослідження залежить від правильного питання до пацієнта і вірного трактування його відповіді.

Важливо сформулювати спеціальний глосарій для перекладачів, щоб мати гарантію того, що перекладач вірно розуміє термін і в змозі передати його належним чином. Уся специфічна інформація має бути детально розшифрована. Іноді перекладацькі компанії вже мають власний глосарій, тоді Замовник має підтвердити або внести власні корективи у таку збірку термінів, однак часто зустрічаються випадки, коли сама медична компанія пропонує перекладачу свій глосарій і зобов'язує працювати на основі їхньої збірки.

Глосарій для клінічних досліджень може виглядати приблизно таким чином:

Вступний період (дослідження) – Run-in Period of a Study. У деяких дослідженнях необхідно, щоб від припинення прийому попереднього препарату до початку прийому препарату дослідження пройшов певний час. Протягом вступного періоду пацієнти можуть отримувати плацебо. Зазвичай це триває від 7 до 14 днів. Протягом вступного періоду відбуваються зміни низки показників, які приймаються за вихідні. Цей період також іноді використовується для підтвердження діагнозу.

Верифікація вихідних даних – Source Data Verification. Процедури, спрямовані на виявлення механічних помилок, що виникають при переносі даних із вихідних документів у анкету та з неї у базу даних [90, 58, с. 11].

Група порівняння – Control Group. Група пацієнтів, що приймають у ході дослідження препарат, ефективність та безпека якого добре відомі (препарат порівняння). Це може бути плацебо, стандартна терапія, або відсутність лікування взагалі [90, 58, с. 14].

Індивідуальна реєстраційна карта – Case Report Form (CRF). Паперовий, оптичний чи електронний документ, що служить для записів необхідної відповідно до протоколів інформації про кожний суб'єкт досліджень [58, с. 17].

Отже, клінічні дослідження – це діяльність міжнародної фармацевтичної компанії, що ставить за мету створити новий лікарський препарат, або віднайти чи підтвердити нові функції вже існуючого лікарського засобу. На проведення таких

досліджень необхідно є участь людини, для перевірки впливу лікарського засобу на організм. Перекладач має володіти високими знаннями мови, бути кваліфікованим спеціалістом і мати додаткову медичну освіту, оскільки помилка у його роботі може понести негативні наслідки на здоров'я та життєдіяльність людини як особи та члена суспільства.

У міжнародних клінічних дослідженнях нових медичних препаратів, де задіяні люди, переклад є методом контролю. Оскільки такі медичні дослідження потребують великої кількості людей різноманітних професій, серед яких юристи, фінансисти, менеджери, координатори і т.і., переклад набуває певних особливостей.

Обов'язково перекладаються документи, які створені для пацієнта, причому має виконуватися особливим способом і мати за головну мету чіткість, однозначність та базову легкість для сприйняття [72, с. 31]. Переклад документів та матеріалів для висококваліфікованих спеціалістів дослідження не завжди обов'язків, оскільки такі фахівці зазвичай розуміють мову дослідження, але також трапляються випадки, коли таких переклад необхідний для третіх сторін. Це можуть бути контрольні відомства та організації, які мають надати дозвіл на проведення досліджень у певній країні. Наприклад, для проведення такого медичного експерименту в Україні необхідно отримати дозвіл Міністерства Охорони Здоров'я. Однак у такому випадку особливі правила щодо якості перекладу не представляються.

Інший випадок, коли справа йде про процес перекладу матеріалів клінічних досліджень для пацієнтів та людей, що беруть участь у дослідженні. Для них окремо перекладаються інструкції до приладів та препаратів, пам'ятка, а також найважливіший документ – інформування про згоду. Такий переклад обов'язково має бути точним, об'єктивним, повним, але не перевантаженим [84, с. 99].

Зазвичай перекладач має бути сертифікованим спеціалістом у даній галузі, одна таке правило відбувається не завжди. Наприклад, в Україні не існує системи сертифікації перекладачів. Однак, контрольні організації, що видають дозвіл на проведення досліджень цікавляться не кваліфікацією перекладача, а власне документами та матеріалами, тому можуть вимагати розшифрування або заміни

незрозумілих, багатозначних або некоректних формулювань. Наприклад, фраза «Шкода, що виникла через провину лікаря-дослідника або іншого члена дослідницької команди» має бути замінена, оскільки є некоректною по відношенню до лікарів [84, с. 12]. У таких випадках змін зазнає не тільки текст перекладу, але і текст оригіналу. Також, якщо при розгляді документів знаходяться перекладацькі помилки, що змінюють або плутають зміст оригінального тексту, за проханням експертних комісій та контролюючих органів їх також доводиться виправляти.

Документ інформування про згоду є одним із найважливіших документів, які захищають права людини і попереджують про можливі ризики для здоров'я. Саме через це для його перекладу існують певні вимоги:

- Назви та скорочення литаницею не допускаються;
- Назви компаній, що проводять клінічне дослідження транскрибуються;
- Логотип компанії не зазначається, оскільки зазвичай містить латинські букви, а їхній переклад неможливий [84, с. 16].

Аудиторські компанії, що зазвичай бувають співробітниками компанії-замовника, а також і незалежних організацій, наприклад, FDA, EMEA, вимагають спеціальний документ, який є зворотнім перекладом інформації про згоду людини, що бере участь у клінічних дослідженнях. Оскільки такі дослідження є багатонаціональними, документи про згоду створюються англійською як міжнародною. Документи редагуються відповідно до реалій країн, а потім перекладаються на локальну мову. Саме у такому вигляді цей документ потрапляє до пацієнта, де він в і має поставити підпис. Документ також має бути перекладений англійською мовою знов [65, с. 22]. Для цього є дві причини:

1. Зворотній переклад може допомогти виявити помилки, які були допущені при перекладі;
2. Документ зі зворотнім перекладом є доказом того, що переклад на локальну мову не змінив першопочатковий зміст і не порушує права людини, що бере участь у клінічних дослідженнях.

Отже, процес і результат клінічних досліджень обов'язково перекладається міжнародною англійською мовою. Його точність та адекватність перевіряється відповідними органами, які можуть дозволити або заборонити проводити такий медичний експеримент. Одним із найважливіших документів є інформування про згоду, тому для нього існують певні особливості, одна з яких – зворотній переклад після перекладу з англійською мови на місцеву мову людини, що бере участь у клінічному дослідженні.

РОЗДІЛ 3

Аналіз перекладу англійських медичних термінів латинського та древньогрецького походження та скорочень у науково-популярній літературі

3.1. Особливості відтворення термінів латинського походження

В оригіналі та перекладі книги «Імператор усіх хвороб. Біографія раку» трапляється багато речень з латинськими виразами та термінами латинського походження. Розглянемо на прикладах деякі з них.

Ramazzini called these diseases morbis artificum – man-made diseases [34, с. 178].

Автор назвав їх morbis artificum – «штучні недуги» [33, с. 222].

Наведена фраза “*morbis artificum*” може бути незрозумілою широкому колу читачів, та оскільки ми маємо справу з науково-популярною літературою, що має на меті розповсюджувати складну інформацію простими словами і робити її зрозумілою для загального читача, автор наводить переклад латинської фрази. “*Morbus*” – означає «хвороба», “*artificials*” – «штучний» [88]. Латина складає більшу частину медичної термінології, відповідно перекладач зберігає фразу в оригінальному вигляді латиницею і пояснення терміна розшифровує дослівно, в той час як автор конкретизує термін, вказуючи, що хвороба “*man-made*”, тобто така, яку створила людина.

Цікавим є переклад такого речення:

Could an epidemiologist watch a disease such as lung cancer develop from its moment inception, much as an embryologist might observe the hatching of an egg [34, с. 185].

Якби так епідеміолог мав змогу спостерігати перебіг раку легенів від самого початку – ab ovo, уподібнившись до ембріолога, що може спостерігати розвиток зародка в яйці [33, с. 230].

Тут перекладач додає латинське словосполучення, якого не було в оригіналі – *ab ovo* – і розміщує його після вказання значення цього словосполучення: «від

самого початку». Таким чином, можемо сказати, що автор застосував додавання, вірогідно, з метою підтримання стилю книги.

Слово латинського походження застосовується і у такому реченні:

Nearly half the women treated with no therapy had relapsed. In contrast only a third of the women treated with the adjuvant regimen had relapsed [34, с. 166].

Рецидиви були в майже половини жінок, яких лікували по-традиційному, і лише в третини тих, що відбули курс ад'ювантної терапії [33, с. 205].

“Adjuvant” походить від латинського дієслова “adiuvare”, що означає «допомога» з префіксом *ad* – «до (чогось\когось)» [92]. В медичній сфері ад'ювантна терапія ще називається додатковою, тобто такою, що призначається додатково до первинного лікування. У словосполученні “adjuvant regimen” для перекладу терміну “adjuvant” застосовано транслітерація.

В цьому ж реченні цікавим є словосполучення “treated with no therapy”, в якому перекладач застосовує модуляцію і перекладає як «лікували по-традиційному». Цілком очевидно, що такий варіант перекладу можливий лише за певного контексту і називати відсутність лікування традиційним лікуванням у спеціалізованій літературі неможливо.

Ще один приклад терміну латинського походження зустрічається в такому реченні:

But ER-negative cell lacked the receptor for the drug and thus were intentensive to it [34, с. 166].

Натомість ER-негативні клітини не мають рецептора для тамоксифену, а тому й нечутливі до нього [33, с. 205].

Слово “receptor” походить від латинського “recipere”, що означає «брати назад», «забирати» [94]. Рецептор в медичній сфері є спеціальною структурою, що знаходиться у мембранах клітини. В даному випадку, термін латинського походження знову перекладається українською за допомогою транслітерації.

Цікавим також у цьому реченні є назва препарату «тамоксифен», що у перекладі, виходячи з контексту, конкретизує іменник “the drug”. Слово є аббревіатурою з латинських термінів, що позначають хімічні сполуки: *t(rans)-* +

am(ine) + oху- + phen(ol) [94]. Цей термін також був перекладений за допомогою конкретизації.

Наступним прикладом речення з терміном латинського походження є таке:

An X-rays revealed the cause of his trouble: a large, coarse rind of a tumor clogging the upper bronchioles [34, с. 192].

Рентгенівський знімок висвітлив усе лихо: в горішніх бронхіолах скупчилася велика груба маса пухлин [33, с. 237].

Дане слово зберігає своє латинське походження в спеціалізованій літературі, тому змінює закінчення залежно від числа: “*bronchiola*”, “*bronchioli*” – у множині. В науково-популярній використовується за правилами англійської мови: “*bronchioles*” – у множині. Цей термін українською перекладено транслітерацією.

В даному реченні також зустрічаємо конкретизацію: “*an X-rays*” перекладено як «рентгенівський знімок». Цікаво, що “*X-rays*” в англійській мові є одниню, незважаючи на закінчення -s, про що свідчить неозначений артикль, і використовується з невизначеним артиклем “*an*”. Число іменника у перекладі збереглося.

Наступне речення, що містить термін латинського походження, таке:

The cancer cell, he explained, was fundamentally different target from a bacterial cell [34, с. 71].

Науковець став пояснювати, що ракова клітина як мішень принципово відрізняється від бактерії [33, с. 86].

Слово “*bacteria*” англійською мовою зберігає граматичні характеристики латини, тому в однині стає “*bacterium*”. В даному випадку маємо прикметник “*bacterial*” з іменником “*cell*”, однак перекладач замінює частину мови і перекладає словосполучення як «бактерія» і вилучає слово “*cell*”, руйнуючи тим самим медичну антитезу в тексті з “*cancer cell*” та “*bacterial cell*”.

Розглянемо ще один приклад термінологічного словосполучення з його перекладом:

If the leukemia did go into remission, then we would “consolidate” and the intensify that remission over several month [34, с. 98].

Якщо лейкемія перейде в ремісію, будемо зміцнювати й інтенсифікувати цю ремісію упродовж кількох місяців [33, с. 123].

Тут маємо латинський термін “*remission*” (від “*remitter*”, що означало «відправити назад», «відновити») [97], який перекладений транслітерацією. В цьому реченні також є дієслово “*consolidate*” («зміцнювати»), яке перекладається прямим відповідником, однак перекладач не зберігає авторські лапки у метафоричному висловлюванні стосовно зміцнення ремісії.

Розглянемо наступний приклад:

That would mean more chemotherapy, but at lower doses, given over longer intervals [34, с. 98].

Тобто й далі триватиме курс хіміотерапії, але в нижчих дозах і тривалішими інтервалами. [33, с. 123].

Одним із термінів в цьому реченні є слово “*dose*”. В українському перекладі термін передано шляхом транслітерації. Однак це слово також є прикладом складної періодизації медичного терміноутворення. Першопочатково слово виникло в давньогрецькій мові “*δόσις*” (“*dosis*”) і означало «надання», «дарування», пізніше термін латинізувався, нормою написання стало слово “*doseōs*” і використовувалося воно у значенні «необхідна порція». Сьогодні у медичній та біохімічній сферах українською використовується калькування цього терміну: «доза», «дозування» [94].

Розглянемо наступний приклад перекладу:

Once NCI-sponsored trial tried to outdo Einhorn by doubling the dose of cisplatin in testicular cancer [34, с. 156].

В одному спонсорованому НІР експерименті спробували перевірити Айнгорна, подвоївши дозу цисплатину хворому на рак яєчок [33, с. 194].

У наведеному реченні є назва препарату, яка традиційно перекладається транслітерацією. Назва має класичне для таких випадків латинське походження, і є неологізмом: слово вперше виникло як позначення ліків проти раку в 1977 році. Воно складається із префіксу “*cis-*”, одне зі значень якого «на даному боці» і

латинського слова “*platinum*” [100], яке українською перекладається калькуванням – «платина» і позначає основний діючий компонент даних ліків.

Наступним прикладом розглянемо таке речення:

Fifteen percent of the patients needed blood transfusions [34, с. 156].

П'ятнадцяти відсоткам пацієнтів довелося переливати кров [33, с. 194].

Тут словосполучення з двох іменників англійською перекладено українською як дієслово з іменником, а речення у перекладі стає неозначено особовим. У даному перекладі застосована заміна частини мови, а саме частина терміну “*blood transfusions*” – слово “*transfusions*” (від лат. “*transfusio*”) перекладено як «переливати». Якби перекладач зберіг частини мови, для збереження адекватності перекладу, йому би довелося застосовувати додавання, наприклад, *проводити переливання крові*. Таким чином, робимо висновок, що у даному реченні без граматичних змін переклад відбутися не може.

Розглянемо наступне речення:

Six percent were hospitalized with life-threatening infections [34, с. 156].

Шість відсотків госпіталізовано з небезпечними для життя інфекціями [33, с. 194].

В даному випадку дієслово латинського походження “*hospitalized*” (від “*hospitale*”, що означало «гостювий будинок») зберігає свою граматичну форму. Слово перекладено через калькування. У цьому ж реченні є ще один термін латинського походження: “*infections*”. Українською мовою термін також перекладається транслітерацією.

Розглянемо наступний приклад перекладу:

One patient died of septic shock [34, с. 158].

Один пацієнт помер від септичного шоку [33, с. 196].

У даному реченні зберігаються практично всі граматичні форми і перекладач не привносив значних змін у переклад речення. Термін “*septic*” походить від латинізованого слова “*septicus*”, що має давньогрецьке коріння “*sēpein*” [102]. Сучасне значення терміну збігається з його першопочатковим значенням: «загнивання». Термін перекладений транслітерацією.

Розглянемо наступний цікавий приклад:

Like lunatic cartographers, chemotherapists frantically drew and redrew their strategies to annihilate cancer [34, с. 166].

Немов божевільні картографи, оці завзяті хіміотерапевти гарячково накреслювали й перенакреслювали стратегії знищення раку [33, с. 163].

В наведеному реченні термін латинського походження “*lunatic*” від “*lunaticus*”, що дослівно означало «уражений Місяцем». Це слово перейшло до старофранцузької мови “*lunatique*” зі значенням «божевільний» [101]. В українській мові ми також маємо слово «лунатик», що означає хвору на лунатизм людину, але воно використовується скоріше як розмовне і рідко вживається у значенні «божевільний». Цікаво також, що в українській мові є науковий синонім лунатизму – «сомнамбулізм». Даний термін також походить з латинської: “*somnus*” – «сон» і “*ambulo*” – «ходити» [92]. У даному реченні термін перекладено модуляцією

Розглянемо наступний приклад перекладу медичного терміну:

MOPP, the combination that had proved successful in Hodgkin’s disease, went through every conceivable permutation for breast, lung, and ovarian cancer [34, с. 159].

МОАП, комбінацію, що виявилася успішною у випадку хвороби Годжкіна, застосовували в усіх можливих варіантах, лікуючи рак грудей, легенів і яєчників [33, с. 162].

Слово “*permutation*” походить від латинського “*permutationem*”, складається з префіксу “*per-*”, що позначає «через» + основа “*mutare*” зі значенням «зміна», таким чином слово означає «зміну позиції» і його значення збереглося до сьогодні [98]. В даному випадку перекладач застосовує слово «варіант», що має схоже значення, для збереження адекватності перекладу. Таким чином, для перекладу була застосована модуляція.

Наступний приклад відрізняється від попередніх.

The eighth case drew particular alarm and interest: this man, with lesions on his head and back, was also diagnosed with a rare pneumonia called PCP caused by the organism Pneumocystis carinii [34, с. 232].

Восьмий випадок особливо стривожив і зацікавив: у хворого з ушкодженнями на голові та спині діагностовано рідкісну пневмонію ПЦП, яку викликає мікроорганізм *Pneumocystis carinii* [33, с. 289].

Можемо побачити, що у тексті перекладу латинська назва мікроорганізму (або ж організму, як вказано в оригіналі) не перекладається українською, не передається транскрипцією або транслітерацією, а залишається латиницею. Це пов'язано з медичною традицією називати явища латинською (звідки й походять неолатинізми), або ж залишати класичні, вже усталені словосполучення.

В наступному прикладі розглянемо назву професії латинського походження:

The most powerful voice arose from the most unlikely of sources, a urological surgeon, Charles Huggins, who was neither a cell biologist nor even a cancer biologist, but rather a physiologist interested in granular secretions [34, с. 158].

Дуже гучно такий голос подав – зовсім несподівано – хірург-уролог Чарльз Геггінс не мікробіолог, ба навіть не онколог, а фізіолог, що цікавився залозами секреції [33, с. 156].

І український «хірург», і англійський “surgeon” мають однакове походження. Першопочатково слово виникло у древньогрецькій мові: “χειρουργός”. У нашій мові це слово вже схоже на «хірург». У більшості європейських мов назва даної професії перейшла через латинізацію: “chirurgus”, пізніше у середньо англійській мові виникло слово “chirurgeon”, що в сучасній англійській мові стало “surgeon” [93]. Оскільки подано словниковий відповідник, перекладацькі трансформації відсутні.

Наступний приклад узято з глосарію, наведеного наприкінці книги, що також є характерним явищем для науково-популярної літератури медичного спрямування, оскільки пояснень у тексті буває недостатньо для повного розуміння терміну, описаного автором, а іноді певні терміни є загальновідомими, однак подаються у глосарії з більшою кількістю інформації.

Отже, розглянемо таке речення:

Virus: A microorganism that is incapable of reproducing by itself, but capable of creating progeny once it has infected a cell [34, с. 420].

Вірус – мікроорганізм, який не здатний відтворювати себе самотужки й може розмножуватися тільки після того, як заразить клітину [33, с. 501].

У данному випадку маємо слово *virus*, що залишилося незмінним від латинського слова і означало отруту. Першопочатково відносилось лише до зміїної отрути. На українську мову слово перекладається транслітерацією.

Тут також наявне ще одне слово латинського походження *progeny*, що означало *beget* - породжувати, тобто фактично зберегло своє значення і дотепер [90]. В перекладі слово «розмножуватися» передає значення дієприслівника та іменника *creating progeny*, однак власне аналізоване слово перекладається прямим відповідником.

Таким чином, в англійській мові є багато медичних термінів латинського походження і дещо менше – латинізованих термінів. Загалом вони позначають органи, професії та назви лікарських препаратів. Більшість з них зберегли своє першопочаткове значення до сьогоднішніх днів. У проаналізованих прикладах було застосовано такі трансформації: транслітерація (39%), модуляція (17%), калькування (13%), конкретизація (13%), заміна частини мови (9%), вилучення (4%), додавання (4%).

3.2. Особливості перекладу медичної термінології давньогрецького походження

Медична термінологія містить велику кількість термінів, що походять із давньогрецької мови. Деякі з них складаються з двох частин: давньогрецького та латинського походження. Розглянемо деякі приклади таких речень та способи їхнього перекладу.

Predictably, the first target was acute lymphoblastic leukemia – the rare tumor that now occupied the limelight of oncology [34, с. 75].

Як і варто було сподіватися, випробування почалися у випадках гострого лімфобластного лейкозу – рідкісної хвороби, яка на той час опинилася у центрі уваги онкологів [33, с. 91].

Слово “*lymphoblast*” складається з двох основ: латинська “*lymp*”-“, що означає «чиста вода», та др. грец. “*βλαστός*” (*blastos*), що означає «зародок» [96]. Лімфобласт – це форма лімфоциту, який починає за певних обставин розростатися і збільшуватися у розмірах. Таким чином оригінальне значення слова зберігається. За англійської на українську термін перекладено транслітерацією.

Наступним терміном у цьому реченні є “*leukemia*”: від древньогрецького “*λευκό/lephko*” – «білий» + “*αἷμα/hema*” суфікс, який означає «кров» [96]. В українській мові є два синонімічних терміни: лейкемія та лейкоз. Перекладач застосовує калькування та вживає слово «лейкоз».

Ще одним терміном грецького походження є слово “*oncology*”: від “*όγκος*”, що означає «обсяг» + “*-λογία/-logia*” у значенні «наука про» [96]. Перекладач не переносить метонімічне значення онкології і, застосовуючи конкретизацію, перекладає термін як «онкологи», тим самим акцентуючи в реченні увагу не на хворобі, а на її лікарях.

Наступним розглянемо речення з таким терміном.

Both lungs riddled with hundreds of metastatic deposits of cancer [34, с. 192].

Обидві легені поцяткувалися сотнями дрібних метастазів [33, с. 237].

Термін “*metastasis*” походить від “*μετάστασις*” (*metástasis*), що означає «зміна», «пересування» [99]. Як бачимо, слово збереглося у своєму першопочатковому вигляді. Українською перекладається за допомогою транскрибування. Цікаво також розглянути все словосполучення. “*Metastatic deposits of cancer*” перекладач передає як «дрібні метастази», застосовуючи вилучення.

Розглянемо наступний приклад перекладу на такому реченні:

He had investigated mechanisms by which cancer cells arose, using tobacco as his chosen carcirogen [34, с. 192].

Застосовуючи тютюн як канцероген він досліджував механізми, що керують розвитком ракових клітин [33, с. 237].

У цьому реченні розглянемо термін “*carcirogen*”, який походить від слова “*karkínos*”. Воно було вперше використано Гіппократом зі значенням «рак»,

оскільки пухлини у розрізі йому були схожі на рака. Пізніше древньоримський лікар Корнелій Цельс переклав термін латиною, від якого пішло сучасне англійське слово “*cancer*”. При цьому інший римський медик Клавдій описував пухлини словом “*oncos*”, від якого і існує слово «онкологія» дотепер [92].

Таким чином, бачимо черговий приклад періодизації формування медичної термінології, а особливістю даного слова виявляється те, що ми використовуємо в сучасній українській мові усі його попередні варіанти. З вищесказаного також можемо зробити висновок, що даний термін перекладено калькуванням.

Розглянемо наступний приклад:

The woman with the metastatic cancer is not going to be cured by a radical mastectomy, no matter how aggressively and meticulously Halster extirpates to tromour in her breast: her cancer is no longer a local problem [34, с. 192].

Жінкам з метастатичним раком молочної залози не зарадить радикальна мастектомія, хай там як агресивно й ретельно Голстед видаляє пухлини з грудей: тут уже не локальна проблема [33, с. 237].

Тут словом древньогрецького походження є “*tromour*” – один із синонімів до слова “*cancer*” – походить від “траѣмѧ” (*traĩma*), що означало «пошкодження», «поранення» [96]. Цікаво, що це слово ми використовуємо і в сучасній українській у значенні «травма». Перекладач застосовує модуляцію і перекладає слово як «пухлина».

В цьому реченні також застосовується додавання, де “*metastatic cancer*” перекладається як «метастатичний рак молочної залози».

Звернемося до наступного прикладу перекладу речення:

They were looking for a magic bullet that would rid the body of cancer, not a toxic gas that would live its victims half-dead, blind, blistered, and permanently anemic [34, с. 72].

Вони шукали чудодійну кулю, яка зцілила б організм від раку, а не токсичний газ, що залишає по собі напівмертві, сліпі, покриті пухирями жертви анемії [33, с. 87].

У наведеному реченні термін древньогрецького походження “*anemic*” – від “*ἀν-*” (“*an-*“, «не», «без») + “*αἷμα*” (“*haîma*“, «кров») + “*-ia*” [99]. У перекладі застосовується заміна частини мови, оскільки прикметник в оригіналі стає іменником у перекладі. Власне термін перекладено транслітерацією.

Розглянемо наступний приклад перекладу:

A week later, Axel, another child with leukemia, bled to death, with hemorrhages in his mouth [34, с. 97].

За тиждень помер від втрати крові хворий на лейкемію Аксель, у якого були крововиливи в роті [33, с. 121].

Проаналізуємо термін “*hemorrhages*”. Він походить від латинізованого грецького слова “*haemorrhagia*”, що означає «сильна кровоточивість»: “*haîma*” – кров і “*rhagē*” – «вибух», «прорив» [99]. Термін перекладено українською як «крововилив», таким чином, застосовано калькування. У реченні перекладач застосував вилучення, не перекладаючи “*bled to death*”.

Проаналізуємо такий приклад:

By 1979, the NCI had recognized twenty so-called Comprehensive Cancer Centers spread across the nation – hospitals with large wards dedicated exclusively to cancer – run by specialized teams of surgeons and chemotherapists and supported by psychiatrists, pathologist, radiologist, social workers, and ancillary staff [34, с. 156].

До 1979 року НІР офіційно визнав двадцять поширених по всій країні комплексних онкологічних центрів – ракових лікарень з багатьма палатами. У цих закладах провадили роботу спеціалізовані групи хірургів та хіміотерапевтів, а допомагали їм психіатри, патологоанатоми, рентгенологи, соціальні працівники та обслуга [33, с. 194].

Спершу розглянемо термін “*chemotherapist*”: воно складається із двох грецьких слів: “*χημεία*” (“*khēmeia*”), що означає «злиття», «поєднання» та “*therapeia*”, що означає лікування [99]. Українською термін перекладений транслітерація. Наступний схожий за складом термін – “*psychiatrists*”: від “*psykhē*” «душа» та “*iatreia*” «лікування», «догляд» [99]. Українською термін також перекладений транслітерацією. Іще один термін даного ряду: “*pathologist*” – від

“*pathos*” (“*πάθος*”), «страждання» та *-logia* (*-λογία*) «вчення про» [99]. Перекладач вжив слово як «*патологоанатом*», додавши таким чином ще один корінь до слова. У даному прикладі перекладач застосував членування речення і поділив його на дві частини.

Таким же чином відбувався переклад медичних термінів на позначення професій у таких реченнях:

Hematologists have blood. Hepatologists have bile [34, с. 159].

Гематологи вибрали кров. Гепатологи – жовч [33, с. 197].

Термін “*hematologist*” походить від “*haemato-*” що означає «кров», та вже описане вище *logia* «вчення про» [99]. “*Hepatologist*” складається з “*ήπατο-*” (*hepato-*) – «печінка» та “*logia*” [99]. Обидва терміни перекладені на українську транслітерацією.

Останнім реченням розглянемо таке:

If prostate cancer could be starved to near-death y choking off testosterone, then could hormonal deprivation be applied to starve another hormone-dependent cancer? [34, с. 161].

Якщо рак передміхурової залози можна заморити майже до знищення, перекривши надходження тестостерону, то чи не можна було б застосувати подібне гормональне голодування в лікуванні іншого гормонально залежного раку [33, с. 199].

“*Hormonal*” походить від давньогрецького “*ὁρμάω*” (*horme*), що означає «рухати», «приводити в дію» [99]. Термін перекладений українською транслітерація. У словосполученні “*prostate cancer*” перекладач використовує інверсію та додавання, перекладаючи словосполучення як «рак передміхурової залози». А у словосполученні «*hormonal deprivation [...] to starve*» за допомогою вилучення перекладає як «гормональне голодування».

Отже, в сучасній англійській медичній термінології міститься багато слів давньогрецького та грецького походження, однак менше, ніж латинського. Деякі з давньогрецьких термінів з часом латинізувалися. З 17 проаналізованих прикладів було знайдено такі трансформації: транслітерація (53%), калькування (13%),

вилучення (7%), модуляція (7%), членування (7%), транскрибування (7%), конкретизація (7%).

3.3. Переклад аббревіатур та скорочень у науково-популярній медичній літературі

Оскільки науково-популярна література має за мету розповсюдження складної специфічної інформації на широке коло читачів, вона не містить велику кількість спеціальних скорочень та аббревіатур, однак автор використовує деякі з них, які можуть бути відомими для людей і без медичної освіти. Розглянемо деякі з таких:

This growth is unleashed by mutations—changes in DNA that specifically affect genes that incite unlimited cell growth [34, с. 14].

Рак, як ми тепер знаємо, – це хвороба, викликана неконтрольованим поділом; він викликаний мутаціями – змінами в ДНК, що безпосередньо впливають на гени, а ті спричиняють нестримний приріст клітин [33, с. 13].

У даному випадку аббревіатура передається еквівалентним українським терміном. DNA розшифровується як “deoxyribonucleic acid” [99], відповідно «дезоксирибонуклеїнова кислота» є аббревіатурою ДНК.

У наступному прикладі подається переклад аббревіатури також еквівалентним українським терміном:

More than a century later, in the early 1980s, another change in name—from gay related immune disease (GRID) to acquired immuno deficiency syndrome (AIDS)—would signal an epic shift in the understanding of that disease [34, с. 34].

Більш ніж століття по тому, на початку 1980-х років, назву «пов’язана з гомосексуалізмом імунна хвороба» (ПГІХ) змінять на «синдром набутого імунodefіциту» (СНІД), і ця зміна означатиме масштабне зрушення в розумінні цієї хвороби [33, с. 37].

Цей приклад є цікавим, оскільки автор описав термін, пояснивши читачам його значення, тим самим і полегшивши роботу перекладача, зробивши переклад терміну однозначним. Крім того, перекладач віділяє розшифрований термін пунктуаційно, хоча в оригіналі він вказаний без лапок.

Acute myeloid leukemia (AML) was a cancer of the myeloid cells. Acute lymphoblastic leukemia (ALL) was cancer of immature lymphoid cells [34, с. 74].

Гострий мієлоїдний лейкоз (ГМЛ) – це рак мієлоїдних клітин. Гострий лімфобластний лейкоз (ГЛЛ) – це рак незрілих лімфоїдних клітин [33, с. 89].

Цей приклад схожий на попередній: автор подає повну назву медичного терміну, скорочує його до аббревіатури, і перекладач подіє український варіант таким самим чином, однак, ні відміну від останнього прикладу, не виділяє термін лапками. Ймовірно через те, що у даному випадку термін є підметом.

By 1945, the nonmedical representation in the ASCC governing board had vastly increased, edging out its former members. The “Lay Group,” as it was called, rechristened the organization the American Cancer Society, or the ACS [34, с. 74].

До 1945 року в правлінні АТБР значно побільшало людей, що не були медиками, а колишніх членів усунуто. «Група дилетантів», як її охрестили, дала клубу нову назву – Американське товариство раку, або АТР [33, с. 90].

Дана аббревіатура є доволі складною для перекладу, оскільки є багатозначною і у медичному перекладі у контексті організацій може означати: *American Society for the Control of Cancer* – Американське товариство боротьби з раком, *American Safety and Compensation Council* – Американська рада з безпеки та компенсації, *Australian Society of Cosmetic Chemists* – Австралійське товариство косметичних хіміків, *Australian Stem Cell Centre* – Австралійський центр стовбурових клітин [100]. Однак у наступному реченні маємо схожу аббревіатуру, яку автор розшифрував, що допомогло роботі перекладача у цьому та попередньому випадку.

Повну назву такої аббревіатури автор подає тільки через 100 сторінок:

Their choice, as if to close the circle of ironies, was Clarence Cook Little, the ambitious contrarian that the Laskerites had once deposed as president of the American Society for the Control of Cancer (ASCC) [34, с. 167].

А обрали - немовби захотіли довершити іронію долі – не кого іншого, як Кларенса Кука Літтла, амбітного науковця, якого ласкеранці колись скинули з посади голови Американського товариства боротьби з раком (АТБР) [33, с. 298].

Важливо зазначити, що до складу даної аббревіатури сполучник не входить: як в англійській мові, так і в українській. Переклад, як і у попередніх прикладах, виконаний еквівалентним відповідником, що є характерним для науково-популярної літератури.

Наступний приклад демонструє поняття омоакроніму:

With his ear for catchy acronyms, Frei christened the protocol the Solid Tumor Autologous Marrow Program—or STAMP [34, с. 178].

Маючи добрий слух на гучні і влучні аббревіатури, він охрестив це випробування Програмою твердих пухлин і автотрансплантації кісткового мозку, або ПТПАКМ [33, с. 190].

Цікаво, що перекладач також виносить таку прим. пер.:

По-англійському – Solid Tumor Autologous Marrow Program, або STAMP. Слово stamp можна перекласти також як «тупотіти», «тонтати», «викорінювати», й «придушувати» [33, с. 190].

Тобто у даному випадку ми бачимо омоакронім (який автор називає просто акронімом, однак це не є вірним, оскільки акронім не виглядає як слово, що має подвійну семантику) у дії: вигляд аббревіатури вже може підштовхувати на розуміння терміну, навіть не знаючи його повного розшифрування. Такі скорочення є досить розповсюдженими у медичній літературі. Примітка вірогідно винесена для того, аби пояснити читачу, у чому полягає «гучна і влучна аббревіатура», про яку написав автор. Її важко перекласти зі збереженням властивостей омоакроніму, однак щоби не обмежувати авторський задум примітка перекладача є важливим елементом для сприйняття читачами, що не володіють англійською, або не зчитують термін самотійно.

Наступний приклад є аббревіатурою з епонімом: він виник на основі явища, яке дослідив науковець П.Раус. У цьому прикладі перекладач також виділяє термін пунктуаційно: на цей раз беручи його у дужки як пояснення:

In 1910, four years before Boveri had published his theory, Peyton Rous, working at the Rockefeller Institute, had demonstrated that cancer in chickens could be caused by a virus, soon to be named the Rous sarcoma virus, or RSV [34, с. 153].

У 1910-му, за чотири роки перед опублікуванням брошури, Пейтон Раус, працюючи в Інституті Рокфеллера, показав, що причиною раку в курей може бути вірус (незабаром його назвуть вірусом саркоми Рауса – ВСР) [33, с. 160].

Розглянемо наступний приклад:

The gene was called src (pronounced “sarc”), a diminutive of sarcoma [34, с. 165].

Назвали його src й вимовляли як «сарк» - скорочено від слова «саркома» [33, с. 172].

Дану аббревіатуру перекладач подає в оригінальному вигляді, тобто не перекладає взагалі. Однак, тут можна було застосувати транслітерацію і адекватність тексту не була би втрачена. Перекладач також не виділяє термін у лапки і вільно користується латиницею та кирилицею у одному елементі тексту.

Такий самий випадок зустрічається ще раз. Наведемо приклад:

It was a powerful, unexpected convergence: all three labs had isolated the same fragment of DNA, containing a gene called ras, from their respective cancer cells [34, с. 201].

То був потужний, несподіваний збіг: у всіх трьох лабораторіях виділили з відповідних ракових клітин той самий фрагмент ДНК з геном, що звався *ras* [33, с. 231].

А також тут:

The human genome has about five hundred kinases (of which, about ninety belong to the subclass that contains src and Bcr-abl) [34, с. 151].

У геномі людини є близько п'ятисот кіназ (із них майже дев'яносто належать до підкласу, який містить *src* і *Bcr-abl*) [33, с. 167].

З цього видно, що аббревіатури на позначення генів не перекладаються, а подаються латиницею без лапок навіть у кириличному тексті.

Отже, аббревіатури у науково-популярній літературі є доволі нечастим явищем, оскільки можуть бути незрозумілими для широкого кола читачів. Однак, якщо вони трапляються автори зазвичай подають раз шифровку аббревіатури також. Це важливо для перекладача також, оскільки у нього є можливість перекласти скорочення правильно і бути впевненим у його однозначності. Найчастіше такі аббревіатури

перекладаються відповідним еквівалентом мови перекладу, складні аббревіатури не використовуються. Зрідка вживаються омоакроніми, але автори підкреслюють «влучність» таких аббревіатур, що є цікавим фактом і для читачів, і підказкою для перекладачів, що можуть побачити напрямок, який допоможе правильно перекласти скорочення.

ВИСНОВКИ

У роботі подано вирішення актуальної наукової проблеми відтворення особливостей медичної англійської термінології в українському перекладі. Дослідження дало змогу дійти таких висновків:

1. Медична термінологія розвивалася паралельно із розвитком медицини. Таким чином, медична термінологія вважається однією із найдавніших термінологічних систем. Така термінологія пройшла до наших днів специфічну періодизацію, внаслідок якої змінювалися терміни, додавалися нові або повністю замінювалися старі. Було описано такі етапи: грецький період, арабський період, латинський період, національний період та англійський період. Грецький період характеризується тим, що це мова, в якій виникли найперші згадки про медицину, найвидатнішою людиною цього періоду є Гіппократ, грецька мова довго залишалася основною мовою медицини, оскільки більшість медиків були греками за походженням. Особливістю арабського періоду стало те, що арабська мова почала розповсюджуватися на нові території, відповідно термінологія почала розвиватися у новому напрямку, терміни арабського походження метафоричні, деякі з них вкорінилися за допомогою метонімічного переносу, арабські лікарі дослідили властивості лікарських рослин, таким чином створили нову фармакологічну терміносистему. Латинський період характеризується тим, що в період Відродження медичні праці почали перекладатися на латину, завдяки церкві латинська мова стала мовою західного світу, латина стала мовою медицини. Після занепаду латинської мови, розпочався період національної термінології, яка поступово змінювалася під потреби конкретних мов. Можна припустити, що зараз виник англійський період, оскільки англійська мова є міжнародною, тому більшість публікацій, конференцій, книг і т.ін. друкуються, видаються та проводяться англійською мовою.

2. Терміноутворенням багатьма дослідниками вважається сукупність способів створення термінів, за допомогою яких утворюються нові лексичні одиниці певної природної мови. Терміни формуються як засіб номінації понять, предметів, явищ або як спосіб фіксації отриманого знання кожна термінологічна підсистема

входить до складу загальнолітературної лексики, отже, в ній діють ті ж способи номінації, які властиві мові взагалі. Однак терміноутворення відрізняється від звичайного словотворення тим, що в ньому використовуються певні терміноелементи і особливі компоненти, специфічні словотвірні засоби і структурні моделі, що відрізняються власною продуктивністю словотвірних афіксів, широким використанням інтернаціональних елементів, що сприяють розширенню словотвірної бази при появі нових термінів в українській мові, впливом екстралінгвістичних факторів. Специфічність термінотворчих процесів проявляється і в семантичній структурі терміна. Одним зі способів медичного термінотворення семантичний спосіб. Семантичні зміни можуть відбуватися через лінгвістичні та історичні причини. Основними видами семантичних змін є генералізація та конкретизація. Конкретизація в свою чергу може поділятися на локалізацію, уточнення часу, якості, кількості, часу, об'єкту, суб'єкту. Також часто використовується метафоричне та метонімічне перенесення значення. У процесі семантичного способу термінотворення слово не втрачає своїх граматичних та фонетичних властивостей, змінюється тільки лексичне значення.

3. Термінологія є невід'ємною частиною лексичної системи будь-якої мови і розвивається за тими ж законами, що і будь-яка інша лексична система, що входить до складу загальнолітературної мови. Отже, термінологічній системі притаманні всі ті характеристики, якими володіє кожна підсистема, в тому числі і синонімія. Синонімія в термінології-явище небажане, але неминуче. Наявність синонімів в термінологічній системі робить її громіздкою, не сприяє точності вираження і опису наукових понять, що, в свою чергу, ускладнює комунікацію між вченими різних країн, ставить певні труднощі при перекладі наукових медичних монографій, статей, тез з однієї мови на іншу. Синоніми в термінології не мають стилістичної функції, на відміну від інших видів синонімії. Основна причина, через яку термін отримує синоніми — різне походження та джерела формування терміну. Такі слова є абсолютно взаємозамінними, таким чином вони є ідентичними та мають однакове значення. У медицині такі синоніми також використовуються на позначення повної назви та скороченої, створюються епоніми. Для найменувань медичних понять

разом з англійськими трапляються терміни іншомовного походження, а тому разом із питомо англійським терміном нерідко функціонує позичений термін з ідентичним значенням. Поширеним в українській науковій термінології було і залишається пошук українських відповідників до термінів іншомовного походження.

4. Слова і словоеlementи грецької мови у термінотворенні використовуються наступним чином: по-перше, при найменуванні галузей медицини; по-друге, при найменуванні медичних приладів, інструментів, різних видів ліків і видів лікування; по-третє, при найменуванні частин організму; по-четверте, при найменуванні хвороб. При аналізі сучасної термінології необхідно вказати шляхи утворення терміна. Таких шляхів, як мінімум, два. По-перше, це запозичення слова цілком з грецької мови. По-друге, запозичення лексичних, префіксальних, граматичних частин. Нами було проаналізовані приклади такого типу термінотворення. По-перше, це слова загальнолітературної мови, які вживаються в сучасній медицині в прямому значенні. Такі слова не вимагають спеціального пояснення, додаткового знання семантики слова. По-друге, калькування слів, уживаних в метафоричному значенні.

Медичну термінологію латинського походження можна розділити на підсистеми. Основними вважаються анатомо-гістологічна, фармацевтична і клінічна термінології. Латинь відповідає за назву функціональних розладів: такі терміни найчастіше створюються з допомогою префіксальних і кореневих терміноelementів; назви патологічних процесів і станів: за допомогою префіксальних, суфіксальних і кореневих терміноelementів, також часто додається визначення, що характеризує особливість патологічного процесу; клінічна термінологія: тут представлені назви захворювань, відхилень від норми, методи дослідження, лікування, такі іменники можуть бути однокореневі словами, терміноelementом буде вважатися будь-яка морфологічно значна частина слова, яка може входити до складу багатьох слів; терміни-назви медико-біологічних наук і спеціальностей: утворюються найчастіше за допомогою кінцевого терміноelementи -logia; назви фахівців в медико-біологічних науках і клінічній медицині: найчастіше утворюються з

терміноелементом –logus/-logist. Такі терміни зазвичай перекладаються українською мовою транскодуванням.

5. Прийомом перекладу називаються додаткові перекладацькі дії при роботі над текстом, спрямовані на вирішення труднощів, що можуть виникати під час перекладу. Прийоми перекладу втілюються за допомогою трансформацій, серед яких розрізняють лексичні трансформації: конкретизація, генералізація, антонімічний переклад, смисловий розвиток, компенсація; граматичні трансформації: перестановки, заміни частин мови та речень, синтаксичні заміни, додавання, вилучення, об'єднання та членування речень тощо. Інші прийоми перекладу деякі вчені використовують для розв'язання проблем перекладу безеквівалентної лексики, зокрема, транслітерацію, транскрипцію, описовий переклад, наближений переклад, пояснення та коментарі у тексті або виносці, що і зустрічалося у даному науково-популярному тексті медичного спрямування та його українському перекладі.

У проаналізованих прикладах найчастіше використовувалися такі трансформації: транслітерація, модуляція та калькування. Модуляцією або смисловим розвитком називається заміна слова або словосполучення МО одиницею МП, значення якої логічно виводиться із значення вихідної одиниці. Найчастіше значення співвіднесених слів в оригіналі і перекладі є причинно-наслідковим зв'язком. Транскрипція і транслітерація – це способи перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її форми за допомогою букв МП. При транскрипції відтворюється звукова форма іншомовного слова, а при транслітерації його графічна форма. Провідним способом в сучасній перекладацькій практиці є транскрипція зі збереженням деяких елементів транслітерації. Оскільки фонетичні та графічні системи мов значно відрізняються один від одного, передача форми слова іноземних мов мовою перекладу зазвичай є умовною і приблизною. Однією з часто використаних трансформацій є калькування. Це побудова лексичних одиниць за зразком відповідних слів МО шляхом точного перекладу їхніх значущих частин. Кількісні результати дослідження представлені у вигляді діаграми в Додатку Б.

6. Будь-який тип медичного тексту має певні особливості, які перекладач має брати до уваги. Серед них: велика кількість специфічної лексики, в тому числі латинських та древньогрецьких термінів; аббревіатури, скорочення; відсутність двозначності, що є ключовою особливістю медичного перекладу; низька швидкість роботи, оскільки дана тема потребує особливого заглиблення в суть тексту. Для таких текстів також характерна повна відсутність стилізації і будь-якої емоційного забарвлення. Представлені характеристики цього виду перекладу дозволяють здійснювати його тільки кваліфікованими фахівцями, які працюють в цій галузі і знають її специфіку. До них пред'являються певні вимоги: знання і вміння застосовувати перекладацькі трансформації; вміння аналізувати; вміння проводити дослідницьку роботу (з метою ознайомлення з новими термінами і поняттями); володіння базовими медичними знаннями. Перекладач також повинен користуватися спеціалізованою літературою, словниками та довідковими матеріалами. У деяких випадках доводиться навіть звертатися за консультацією до лікарів, оскільки для здійснення даного виду діяльності потрібно повне розуміння тексту.

Науково-популярні тексти призначені для широкого кола читачів, тому інформація, яку вони містять, викладається в доступній формі аби зацікавити якомога більше людей різних спеціалізацій. Наукова мова у таких текстах спрощується, а складні, незрозумілі, вузькоспеціалізовані або нерозповсюджені терміни мають пояснюватися автором, або перекладач власноруч має робити зноски із поясненням. Тобто основна мета науково-популярного тексту – зробити важливе відкриття або дослідження зрозумілими для широкого кола читачів, а перекладач у такому випадку має передати ідею автора, не спотворивши текст і поняття, закладені у тексті.

Під час роботи із науковим текстом перекладач має бути повністю проінформований у темі, з якою працює і передавати найменші деталі, має досконально володіти лексикою і у правильній формі передавати поняття, закладені у тексті. Науково-популярний переклад у цьому плані є дещо легшим. Перекладачу не обов'язково треба бути фахівцем у галузі, із якою він працює, тобто займатися

таким перекладом можуть спеціалісти широкого профілю. Безумовно, вони мають зберегти та передати точний сенс і зміст того, про що писав автор, одна мова текстів такого підстилю простіша і відповідно легша для перекладу, ніж власне науковий стиль. Найчастіше науково-популярні книги не містять складної термінології, що вимагає більш глибокого занурення у тему, ніж для звичайного читача, хоча і мають певні відмінності.

Список використаних джерел

Наукові праці

1. Авербух К. Я. Терминологическая вариантность: теоретический и прикладной аспект. *Вопросы языкознания : сб. науч. трудов*. М. : РАН, 1986. № 6. С. 38-49.
2. Барбашёва, С. С., Рожкова Т. В. *О некоторых проблемах «Ложных друзей переводчика» (на материале медицинской терминологии)*. МНИЖ. 2015. – № 3-2 (34). – С.70-72.
3. Бархударов Л.С. Уровни языковой иерархии и перевод. *Тетради переводчика. Вып. 6*. – М.: Междунар. отношения, 1969. – С. 3 – 12.
4. Бархударов Л.С. Языковые значения и перевод // Вопросы теории и методики преподавания перевода. – М., 1970. – С. 15 – 16.
5. Беляевская Е.Г., Бритвин В.Г., Мухина Н.К., Рюмина Н.А. Опорные пункты и формирование гипотезы у переводчика // Тетради переводчика. Вып. 10. – М.: Междунар. отношения, 1973. – С. 70 – 79
6. Бойцова, О. В. Ложные друзья переводчика в русском и английском языках. *Актуальные проблемы филологии: материалы II Междунар. науч. конф.*, Краснодар, февраль 2016 г. – Краснодар: Новация, 2016. – С. 67-69.
7. Борисова, Л. І. Хибні друзі перекладача. К: Тезаурус, 2005. – 211 с.
8. Боцман А.В. Структурно-семантичні та прагматичні особливості фармацевтичних текстів (на матеріалі англомовних інструкцій до вживання лікарських препаратів) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04. Київ, 2006. 20 с.
9. Бреус Е.В. Основы теории та практики перекладу з української мови на англійську. – Х.: Валент, 2007.
10. Будагов, Р. А. Ложные друзья переводчика. Человек и его язык. – М.: Образование, 1976. – 429 с.
11. Вербa Л. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Нова книга, 2008. 246 с.

12. Вострова С.В. Лінгвокогнітивні та комунікативно-прагматичні особливості сучасного англомовного медичного дискурсу (на матеріалі медичних текстів з проблематики ВІЛ/СНІДу) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04. Київ, 2003. 20 с.
13. Дубинко, С. А. Межъязыковая интерференция и лингвистическая эквивалентность в переводе. *Технологии обучения РКИ (языкам) и диагностика речевого развития: материалы XVII Международной научно-практической конференции под эгидой МАПРЯЛ*, Минск, 2-3 февраля 2011 г. / Белорусский гос. экон. ун-т; редкол.: И. Э. Федотова [и др.]. – Минск : БГЭУ, 2011. – С. 251-253.
14. Дубический В. В. Лексические параллели. *Харьковское лексикограф. общ-во*, 1999. 152 с.
15. Дубический В. В. Лексические параллели. *Харьковское лексикограф. общ-во*, 1999. 152 с.
16. Дудецкая С. Г. Метафоризация как способ терминообразования (на материале английской терминологии черепно-челюстной-лицевой хирургии стоматологии) : автореф. на соискание степени канд. филол.наук : 10.02.04 «Германские языки» / С. Г. Дудецкая ; Самарский государственный педагогический университет. - Самара, 2007. - 18 с.
17. Зубова Л.Ю. К вопросу об особенностях и трудностях перевода английских медицинских покрощений. *Вестник ВГУ. Серия «Лингвистика и межкультурная коммуникация»*. 2005. № 2. С. 121–125.
18. Кащишин Н.В. Структурна диференціація та функціонування термінологічних одиниць в англомовному дискурсі. *Нова філологія*. № 36. 2009. С. 260-264.
19. Кириллова Т.С. Проблемы формирования научной терминологии (на материале названий медицины и экологии) / Т.С. Кириллова-- М.: Дискус, 1999. - 238 с.
20. Корнейко І. В. Труднощі перекладу інтернаціональної термінології (українсько-англійські лексичні паралелі в мові медицини). Викладання мов у вузі на сучасному етапі. *Міжпредметні зв'язки*. Вип. 6. Х., 2002. - 224 - 229 с.

21. Маганов А.С. Перекладацька інтуїція та способи її розвитку *Вісн. Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. – 2002. - № 2. – С. 107 – 111.
22. Микульчик Р. Б. Будова складних і складених епонімів української термінології. *Вісн. Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2007. № 593. С. 53-56.
23. Михайлишин Б. П. З історії термінів-епонімів. *Мовознавство*. 1999. № 4-5. С. 45-50.
24. Нікуліна Н.В. Становлення сучасної української термінологічної системи: автореф. дис. на здобуття наук.ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 “Українська мова” Харків: Харківський нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди, 2005. 20 с.
25. Петрова О.Б. Структурно-семантична характеристика медичної термінології та народних найменувань хвороб в українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. Наук. Х., 1994. 214 с.
26. Сложенікіна Ю.В., Павлова І.Д. Конкретизація / розширення значення терміну и проблеми термінографії. *Світ лінгвістики та комунікації: електронний науковий журнал*. 2017. № 2. С. 69–85.
27. Соколов В.В. Відбиття лексико-фразеологічними новотворами англійської мови розвитку сучасної охорони здоров'я у США і Великобританії. *Функциональная лингвистика*. 2011. Т. 2. № 2. С. 198–200.
28. Тураева, Д. М. Ложные друзья переводчика / Д. М. Тураева, С. О. Шукурова // Молодой ученый. – 2015. – № 3. – С. 972–974
29. Фогель Г.Б. До питання про визначення понять “термін” і “термінологія”. *Вісник Запорізького державного університету*. 2000. № 1. С. 198-203.
30. Фогель Г.Б. Про критерії класифікації термінологічних словників. *Запорізького державного університету. Філологічні науки*. 2001. № 4. С. 133-136.
31. Galinski C. Terminology and specialized communication. *The international conference on “Professional Communications and knowledge Transfer”*. Vienna, 1998. Vol. 1. P. 117–131.

32. Wulff H. R. The language of medicine. *Journal of the Royal Society of Medicine*. 2004. №97. С. 187-188.

Джерела ілюстративного матеріалу

33. Сіддхартха Мукерджи. Імператор усіх хвороб: Біографія раку. Перекл. з англ.. О. Король. Київ. Видавництво Жупанського . 2013. 520 с.

34. Siddhartha Mukherjee. The Emperor of all maladies. A biography of cancer. The United States of America. Scribner. 2010. 543 p.

Довідкова література

35. Акуленко В.В. Англо-русский и русско-английский словарь «ложных друзей переводчика». М.: Сов. Энциклопедия, 1969. – 384 с.

36. Англо-Український ілюстрований медичний словник Дорланда. У двох томах. - Львів : Наутілус, 2002. - 2688 с.

37. Большой русско-английский медицинский словарь - М.: РУССО, 2001. - 230 с.

38. Гринев-Гриневич С. В., Сорокина Э. А. Скопюк Т.Г. Основы антропологистики (к лингвистическим основаниям эволюции мышления). М.: Компания Спутник, 2005. 114 с.

39. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2002. 564 с.

40. Карабан В. Переклад англійської наукової і технічної літератури. В.: Нова книга, 2001. 562 с.

41. Кириллова Т.С. Проблемы формирования научной терминологии (на материале названий медицины и экологии). М.: Дискус, 1999. 238 с.

42. Кияк Т.Р., Огуй О. Д., Теорія та практика перекладу. Вінниця: Нова книга, 2006. -592 с.

43. Ковальова К.І. Оригінал і переклад: Два обличчя одного тексту. К: Знання, 2001, 211 с.

44. Ковганюк С. Практика перекладу. К.: Дніпро, 2003. 350с.
45. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. Москва: ЭТС, 2002. 424 с.
46. Коптілов В. Теорія і практика перекладу. К.: Вища школа, 2002. 267 с.
47. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу. Вінниця : Нова книга, 2001. 448 с.
48. Краснов, К. В. Англо-русский словарь «ложных друзей переводчика», М: Знание, 1995. 132 с.
49. Крижанівська А.В. Склад і структура термінологічної лексики української мови. К.: Наук. думка, 1994. 193 с.
50. Крупное В. Н. Курс перевода. Английский язык М.: Международные отношения, 1999. – 204с.
51. Кунцевич В. Н. Грамматические трудности перевода. Минск : МГЛУ, 1999. – 189с.
52. Левый И. Искусство перевода. М.: Сов. писатель, 1974.
53. Матяшин И.М. Ольшанецкий А.А. Симптомы и синдромы в хирургии (эпонимы). 2-е изд., перераб, и доп. Киев: Здоров'я, 2002. 184 с.
54. Миньяр-Белоручев, Р. К. Теория и методы перевода. М.: Слово, 1996. – 154 с.
55. Нелюбін, Л. Л. Тлумачний словник перекладача. 3-е вид., перероб. – Х.: Флінта: Наука, 2003. – 320 с.
56. Нелюбін. Л.Л., Хухуні Г.Т. Наука про переклад (історія та теорія з древніх часів до сучасних днів). - Х.: Флінта: Наука, 2006. 142 с.
57. Носенко Н. А. Пособие по переводу научно-технической литературы. М. : Высшая школа, 1999. – 349с.
58. Павлова Л. И. Курс перевода. Минск. : МГЛИИЯ 1999. 346с.
59. Панькін В. М. Мовні контакти. Стислий словник. Х.: Флінта: Наука, 2011. – 160 с.
60. Панько Т. І. Кочан І.М. Українське термінознавство. Львів: Світ, 1999. 216 с.

61. Пахотин, А. И. Англо-русский, русско-английский словарь мнимых друзей переводчика. – Изд.: Карева А.К., 2003. – 123 с.
62. Перерва В. М. О принципах и проблемах составления терминологических словарей. Л.: Наука, 1999. С. 201
63. Петров В.И., Чупятова, С.И. Русско-английский медицинский словарь-разговорник. 4-е изд. М.: Русский язык, 2000. – 597 с.
64. Покровський, В.І. Енциклопедичний словник медичних термінів. К.: Медицина, 2001. – 960 с.
65. Пронина Р.Ф. Перевод английской научно-технической литературы. М.: Высшая школа, 1996. – 175с.
66. Рецкер, Я. И. Теория перевода и переводческая практика. М.: Валент, 2004. – 189 с.
67. Російсько-український словник наукової термінології: Біологія. Хімія. Медицина / Уклад. Вассер С. П., Вассер С. П., Дудка І. О., Єрмоленко В. І. та ін. / за ред. Л. О. Симоненко. - К.: Наук. Думка, 1996. - 660 с.
68. Самойлов Д.В. О переводе медицинского текста. М. : ИД «Практика», 2006. 148 с.
69. Склад і структура термінологічної лексики української мови / Ред. А. В. Крижанівська. - К.: Наук. думка, 1984. - 193 с.
70. Сложеникина Ю.В. Основы терминологии: Лингвистические аспекты теории термина. СПб: Едиториал УРССб. 2018. 120 с.
71. Толлок І.О, Світлична Є.І. Латинська мова. Видавництво НфаУ: Золоті сторінки, 2004. 404 с.
72. Топоров Г. Н. Эпонимические термины в клинической анатомии человека: словарь . К. : Вища шк., 1998. - 160 с.
73. Федоров А.В. Основы теорії перекладу (лінгвістичні питання). - Одеса: ООО Видавничий дім "Філологія Три ", 2002, с. 67
74. Чернявский М. Н. Краткий очерк истории проблем упорядочения медицинской терминологии. Энциклопедический словарь медицинских терминов. М.: Советская энциклопедия, 1983. Т. 3 С. 410 – 425

75. Швейцер А. Д. Перевод и лингвистика. – М.: Наука, 1988
76. Энциклопедический словарь медицинских терминов: В 3 т. / Гл. ред Б. В. Петровский. - М.: Сов. энциклопедия, 1983. - Т. 2. - 448 с.
77. Яворський О. Г. 806 клінічних епонімічних синдромів із симптомним та авторським показниками. Л. : Камула, 2006. 304 с.
78. Allan, Keith/ The Oxford Handbook of the History of Linguistics. United Kingdom: Oxford University Press. 2003. p. 172.
79. Aronoff, Mark; Rees-Miller, Janie, eds. The handbook of linguistics. Oxford: Blackwell. 2000, 112 p.
80. Bareman H. Hillmore R., Jackson D. Dictionary of Medical Terms. 4 ed. London: Bloomsbury Publishing, 2004. 256 p.
81. Crowley, Terry. An Introduction to Historical Linguistics. 3rd edition. Oxford University Press. 1997. 211 p.
82. Dictionary of Pharmacy / Dennis B.Worthen Editor in Chief . - New York , London, Paris : Pharmaceutical Products Press , 2004. - 528 p

Інтернет-джерела

83. Курносова Н.О. Проблеми стандартизації та уніфікації науково-технічної термінології. URL: http://eprints.zu.edu.ua/3657/1/05_knontt.pdf
84. Латинск.ру – территория латыни (латинского языка). Клиническая терминология. URL: http://latinsk.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=2035:&catid=168&Itemid=262
85. Латынь – латинский онлайн-переводчик. URL: <http://latin-online.ru/iskusstvennyj/>
86. Слова, фразы и их происхождение. URL: <http://ymadrodd.blogspot.com>
87. Словарь Мультитран. URL: <https://www.multitrans.com>
74. Стегніцька Л.В. Історія становлення медичної термінології URL: www.rusnauka.com/19_TSN_2014/Istoria/3_174070.doc.htm
89. Толлок І.О. - Латинська мова URL: http://b-ko.com/book_111.html

90. Latin as the language of Medicine – historical survey. URL: http://www.athenisfinlandiae.com/AF10_Forsius%20Arno_Latin%20as%20the%20language%20of%20Medicine%20-%20historical%20survey.pdf
91. Bi Etymology. History and Etymology of Biological / Biochemical / Medical Terms. URL: <https://bioetymology.blogspot.com>
92. Dictionary by Merriam-Webster: America's most-trusted online dictionary. Since 1828. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary>
93. Dictionary Lexico. Powered by Oxford. URL: <https://www.lexico.com/en/definition/>
94. George L. Banay. An introduction to medical terminology. URL: <http://www.mediv.com.cn/toolbox/download/medical%20terms%20history.pdf>
95. John H. Dirckx. Greek and Latin in Medical terminology. URL: <http://stedmansonline.com/webFiles/Dict-Stedmans28/APP04.pdf>
96. Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com>
97. Oxford Learner's Dictionaries. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com>
98. Your Dictionary. Definitions, grammar tips, word game help. URL: <https://www.yourdictionary.com/>
99. Who Named It. URL: <http://whonamedit.com>

ДОДАТКИ

Неокласицизми медичної термінології

Український відповідник	Морфологічне походження	Автор	Період створення	Країна
Агорафобія	Грец. agora – ринкова площа + phobos – страх	Карл Вестфаль (K.O. Westphal)	XIX ст.	Німеччина
Алергія	Грец. allos — інший + ergon — дія	К. Пирке (C.P. Pirquet)	XX ст.	Австрія
Атетоз	Грец. athetos — той, що не займає положення у просторі; нестійкий	В. Хаммонд (W.A. Hammond)	XIX ст.	Америка
Гормон	Грец. hormaō — приводити в рух, спонукати	В. Бейліс (W. M. Baylis)	XIX ст.	Велика Британія
Лейкемія	Грец. leukos — білий + haima — кров	Р. Вірхов (R.L.K. Virchow)	XIX ст.	Німеччина
Ортопедія	Грец. Orthos – прямий, правильний + paideia – виховання, навчання	Н. Андрі (N. Andry)	XVIII ст..	Франція
Симпатичний\ парасимпатичний	Грец. Sympathes – той, що співчуває	Джейкоб Вінслоу (J.B. Winslow)	XVII ст..	Франція
Стетоскоп	Грец. stethos - груди + skopeō – досліджувати	Рене Лаеннек (R.Th.H. Laennec)	XIX ст..	Франція
Фагоцит	Грец. phagos – той, що пожирає + kytos (латинізоване – cytus – клітина) вмістилище	І. І. Мечніков	XIX ст.	Російська імперія
Цироз	Грец. Kirrhos – жовтий	Рене Лаеннек (R.Th.H. Laennec)	XIX ст..	Франція

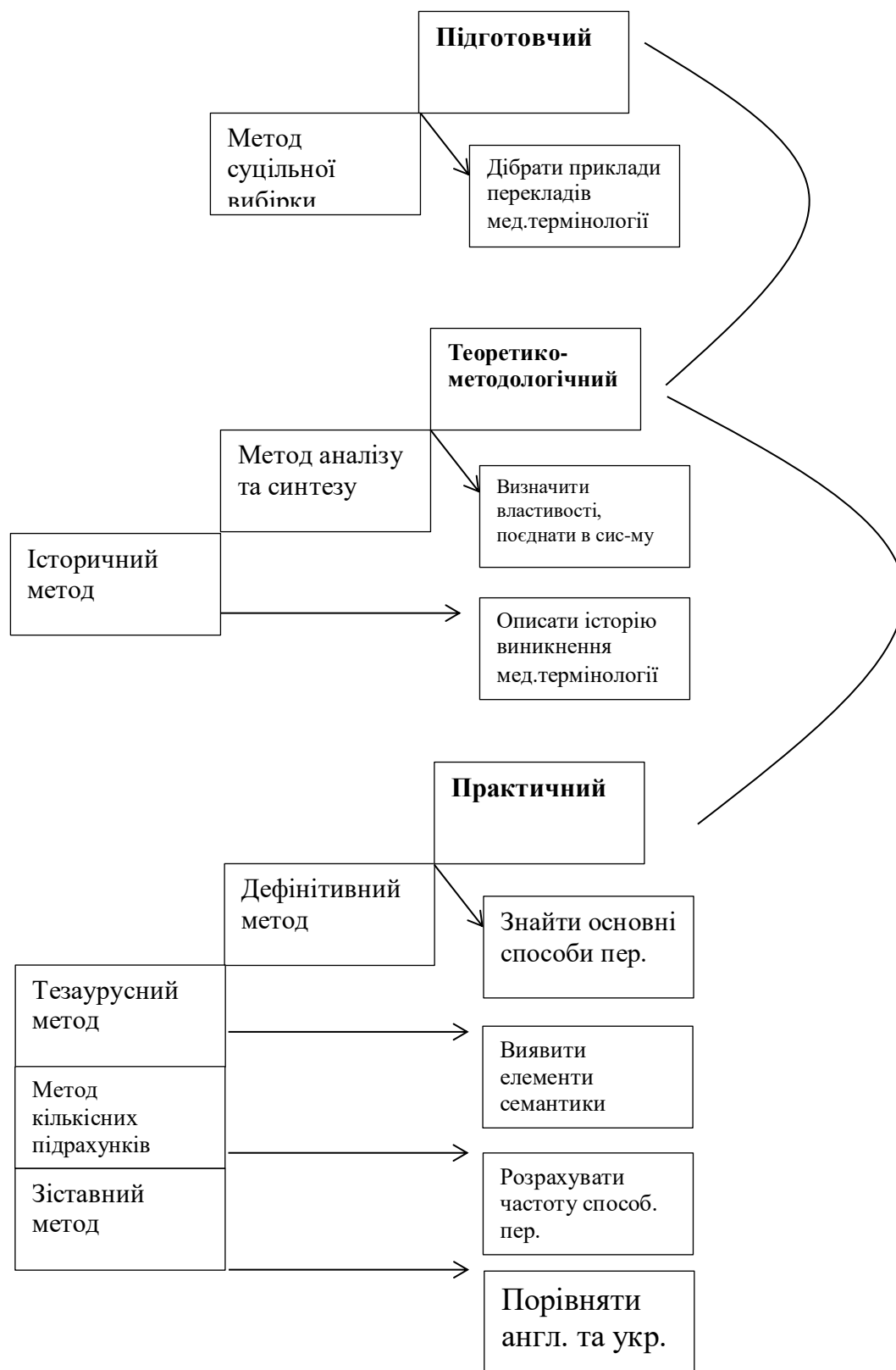
**Кількісні показники використання перекладацьких трансформацій при
перекладі медичної термінології у науково-популярній книзі «Імператор усіх
хвороб: біографія раку»**

**Різниця термінології у медичній науковій та науково-популярній
літературі**

Науковий термін	Неспеціальне слово	Переклад
Delivery	Birth	Народження
Haemorrhage	Bleeding	Кровотеча
Haemorrhoids	Piles	Геморой
Parturition	Childbirth	Родовий акт
Inflammation	Swelling	Запалення
Otitis	Inflammation of the ear	Запалення вуха
Pneumonia	Inflammation of the lungs	Запалення легень
Medicament	Drug	Ліки
Marasmus	Degeneracy	Маразм
Monitor	Observer	Спостерігач

Візуальне представлення етапів роботи

Багатозначність англійських медичних скорочень

A.D.A.

American Dental Association	American Diabetic Association	American Dietetic Association
<i>Американська Асоціація стоматологів</i>	<i>Американська Асоціація з діабету</i>	<i>Американська дієтична асоціація</i>

AMA

American Medical Association	Anti-Mitochondrial Antibody
<i>Американська медична асоціація</i>	<i>Антимітохондріальні тіла</i>

AV

Arteriovenous	Atrioventricular
<i>Артеріовенозний</i>	<i>Атріовентрикулярний</i>

CT

Computer tomography	Cerebral tumor	Coronary thrombosis	Coronary thrombolysis
<i>Комп'ютерна томографія</i>	<i>Пухлина головного мозку</i>	<i>Тромбоз коронарних артерій</i>	<i>Коронарний тромболізис</i>

**Однослівність спеціальних медичних термінів представлених на прикладі
слова «запалення» та його різноманітних варіантах**

Переклад англійською	Вид запалення українською
Arteritis	Запалення артерій
Phlebitis	Запалення вен
Otitis	Запалення вуха
Duodenitis	Запалення дванадцятиперсної кишки
Cholangitis	Запалення жовчних шляхів
Enteritis	Запалення кишок
Pneumonia	Запалення легенів
Enteritis	Запалення кишечника
Gonitis	Запалення колінного суглобу
Metritis	Запалення матки
Nephritis	Запалення нирок
Pyelitis	Запалення ниркових мисок
Peritonitis	Запалення очеревини
Hepatitis	Запалення печінки
Cystitis	Запалення сечового міхура
Typhlitis	Запалення сліпої кишки
Oesophagitis	Запалення стравоходу
Dermatitis	Запалення шкіри
Gingivitis	Запалення ясен
Erysipelas	Бешихове запалення